

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Olomouc 2012

Michaela Židková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra aplikované ekonomie

VÝVOJ FRANCOUZSKÉHO EKONOMICKÉHO
MYŠLENÍ PO ROCE 1945

Autorka: Michaela Židková

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Řezník, Ph.D.

Olomouc 2012

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářskou práci na téma „Vývoj francouzského ekonomického myšlení po roce 1945“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci, dne.....

Podpis:.....

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Jiřímu Řezníkovi, Ph.D. za trpělivou spolupráci a odborné rady při psaní této práce.

OBSAH

OBSAH.....	1
ÚVOD.....	3
1. HISTORICKO-EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI DOBY.....	5
1.1. Francouzské ekonomické myšlení před rokem 1945.....	5
1.2. Francie po roce 1945.....	7
Vnitřní politická situace Francie.....	7
Obecná témata ekonomického myšlení.....	7
2. FRANCOUZSKÉ EKONOMICKÉ MYŠLENÍ PO ROCE 1945.....	9
2.1. Krize ekonomického myšlení ve Francii.....	9
2.2. Obecná charakteristika francouzského ekonomického myšlení.....	10
2.3. Hlavní tendence francouzského ekonomického myšlení po druhé světové válce.....	11
3. FRANCOUZSKÁ ŠKOLA SOCIOLOGIE V EKONOMII.....	14
3.1. Obecné vymezení pojmu strukturalismus.....	14
3.2. Charakteristika francouzského strukturalismu a jeho předchůdci.....	15
3.3. François Perroux.....	18
4. PŘEDSTAVITELÉ TRADIČNÍHO EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ.....	25
5. TEORIE ZA BRANAMI UNIVERZIT.....	29
5.1. Neomarginalističtí ekonomové.....	29
5.2. Maurice Allais.....	31
5.3. Následovníci keynesiánského myšlení.....	33
5.4. Aplikovaná ekonomie.....	34
6. ČASOPISY A UNIVERZITY.....	39
6.1. Vysoké školy a ekonomie.....	39

6.2. Časopisy	41
ZÁVĚR	46
RESUMÉ	47
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	48

ÚVOD

Francouzské ekonomické myšlení druhé poloviny 20. století se vydávalo několika směry. Nejenom v důsledku druhé světové války se rozvíjely nové ekonomické přístupy. Tradice klasické ekonomické teorie však ve Francii přetrvala i po roce 1945. Práce je výsledkem rozsáhlé rešeršní činnosti a přináší ucelený přehled tendencí francouzského ekonomického myšlení od roku 1945 až po rok 1960.

Téma bakalářské práce bylo zvoleno na základě zájmu o dějiny ekonomických teorií a kombinaci studia s francouzským jazykem. Dalším důvodem je fakt, že tuzemská literatura neposkytuje skoro žádný přehled na téma francouzského ekonomického myšlení po roce 1945. Nejčennějším zdrojem je kapitola o sociologické tendenci v ekonomii v knize *Dějiny ekonomických teorií* Milana Sojky. Obecnější popis doby je zase obsažen v publikaci *Dějiny ekonomického myšlení 20. století* autora Émila Jamese.

Cílem této práce bylo zmapovat stav a vývoj francouzského ekonomického myšlení po roce 1945 a také potvrdit existenci francouzské ekonomické myšlení v tomto období. Druhá kapitola se totiž věnuje otázce možné krize francouzského ekonomického myšlení po roce 1945. Autorka při práci čerpala hlavně z francouzských textů a dobových reflexí v ekonomických časopisech.

Práce je rozdělena do šesti kapitol:

První kapitola se zabývá obecným popisem historicko-ekonomických souvislostí doby, tak aby byl čtenář uveden do kontextu období. Druhá světová válka poznamenala jak politickou, tak ekonomickou sféru Francie.

Druhá kapitola se věnuje otázce možné krize francouzského ekonomického myšlení po druhé světové válce. V této kapitole vystupují typické rysy francouzských ekonomů, kteří dokázali na stránkách svých knih debatovat o krizi, ale nedokázali dojít k jasnému závěru.

Třetí kapitolou začíná blok kapitol, které se zabývají konkrétními tendencemi ve francouzské ekonomické myšlení po roce 1945. Text nepřímou zařazuje tendence

do prostředí akademického a prostředí mimo akademický výzkum. Práce podává obraz o sociologické tendenci ve francouzské ekonomické teorii i o návaznosti na francouzskou školu klasiků

Pátá kapitola se zabývá oblastí aplikované ekonomie. Francie zavedla pro sebe typickou hospodářskou politiku indikativního plánování. Dále se rozvíjely ekonomické teorie o národním důchodu a zahraniční teorie, které byly Francouzi převzaty a dále rozvíjeny. Například teorie her.

Šestá kapitola představuje dobové ekonomické časopisy a univerzity, které byly hlavními animátory ekonomické diskuze. Poslední kapitola je zajímavá a unikátní právě tím, že díky dohledaným zdrojům poskytuje jedinečný pohled do dobového ekonomického myšlení, tak jak se o něm psalo.

1. HISTORICKO-EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI DOBY

Pro správné pochopení souvislostí po roce 1945, zasadíme zkoumané období v následující kapitole do kontextu. Ekonomická věda je totiž ovlivňována i politickými, historickými a sociologickými souvislostmi. Podkapitoly popisují vývoj francouzského ekonomického myšlení od 19. století až po rok 1945. Historické souvislosti z dějin ekonomické teorie pomáhají pochopit inspiraci a zdroje ekonomického myšlení v druhé polovině 20. století.

1.1. Francouzské ekonomické myšlení před rokem 1945

Za první „moderní“ ekonomy považujeme fyziokraty a jejich školu. Tento směr vznikl právě ve Francii. Velký podíl na vzniku politické ekonomie také přiznáváme francouzským ekonomům. Přesto se však francouzské ekonomické myšlení neseťká s dostatečným uznáním, respektive neseťká se s dostatečnou pozorností a znalostí. S příchodem 19. století začala dominovat ekonomickému myšlení Anglie, a to i přes vystoupení **Jean-Baptiste Saye**. Francie poté nepřišla s významnější prací na poli ekonomie či samostatnou ekonomickou školou až do roku 1845. Zpoždění za anglofonním ekonomickým myšlením je jedním z hlavních rysů francouzského ekonomického myšlení.¹

V šedesátých letech 19. století francouzské ekonomické myšlení významně přispělo k teorii hospodářského cyklu. Vůdčí prací se stala práce **Clémenta Juglara**, který byl povoláním původně lékař. K ekonomii ho přivedly nepokoje v roce 1848. Začal přispívat do časopisu *Journal des économistes*², kde také v roce 1860 publikoval esej *Des crises commerciales*³. Jeho teorie hospodářského cyklu se stala zásadní i pro **Josepha Schumpetera**⁴. Socialistické myšlenky byly ve Francii posílány zejména

¹ *Economic Thought in France and Belgium, From 1870 To World War II*. History of economic theory and thought. Dostupné online z: <http://www.economictheories.org/2008/11/france-economic-history.html>, (22.2.2012)

² Vycházel v letech 1842 – 1936. *Journal des économistes*. GALLICA, Bibliothèque numérique. Dostupné online z: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb34426009k/date>, (22.2.2012)

³ Obchodní krize

⁴ *Clément Juglar*. Encyklopaedia Britannica. Dostupné online z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/307658/Clement-Juglar>, (22.2.2012)

po sjednocení socialistické strany a odborových hnutí v roce 1900. Vůdcem socialistické strany se stal Jean Jaurès, muž, který nebyl vzdělaným ekonomem. Marxismus odmítnul, i když v podstatě neznal ani jeho podstatu. Podporoval boj odborů za zvýšení mezd, sociální spravedlnost a zkracování pracovní doby. Výrazným následovníkem byl po první světové válce León Blum, který viděl řešení ve vládou řízené výrobě⁵.

Další důležitou postavou mezi francouzskými ekonomy byl **Albert Aftalion**. Trval na technických podmínkách jako faktoru, který ovlivňuje kapitál. Poté vystoupil **François Simiand**, který přispěl znamenitě k teorii dlouhodobého hospodářského cyklu, jež spočívala v pohybu cen způsobenými změnami v emisi peněz. Simiand přiřazuje velký význam propadu ekonomiky v 1930, protože se shoduje s počátkem období dlouhodobého poklesu. Charakteristickým rysem francouzské teorie hospodářského cyklu, obzvláště pak u Françoise Simianda je přijetí pozitivistické metody⁶. Pozitivistický proud francouzské ekonomické školy, který se snažil zavést tuto metodu do politické ekonomie, můžeme sledovat jako paralelu k americkému institucionálnímu. Pozitivismus se obecně vyhrazuje vůči „čisté“ a abstraktní ekonomii. Hlavními body kritiky je zejména využívání pojmů jako dokonalá konkurence nebo homo oeconomicus, jež neodpovídají reálnému chování jednotlivců, hybným silám ekonomie ani vlivu institucí na společnost⁷. Této tématice se práce věnuje podrobněji, jelikož je důležitá pro období po roce 1945. Francouzská sociologická škola a pozitivní metoda se prosadí hlavně v díle Françoise Perrouxe.

Pro doplnění obrazu ekonomického myšlení před druhou světovou válkou, je důležitý i vliv historické školy, i když ekonomové brali historiky pouze ako zapisovatele chronologických událostí. Podle ekonomů není historická práce syntetická a nepřináší žádná vysvětlení.⁸

⁵ JAMES, Émile. *Dějiny ekonomického myšlení 20. století*. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. s.514.

⁶ *Cycle theory, Economic History of France*. History of economic theory and thought. Dostupné online z <http://www.economictheories.org/2008/11/cycle-theory-france-economics.html>, (25.2.2012)

⁷ JAMES, Émile. *Dějiny ekonomického myšlení 20.století*. 1.vyd. Praha: Academi, 1968, str93,s514

⁸ *Revue économique*. 1950, č.1, str.3-4. Dostupné online z http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1950_num_1_1_406729, (15.4.2012)

1.2. Francie po roce 1945

Vnitřní politická situace Francie

Po skončení druhé světové války se Evropa nacházela v katastrofální politické, ekonomické i sociální situaci. Po osvobození Francie, klesl hrubý domácí produkt země na stejnou úroveň, které dosahoval v 19. století. Finanční pomoc v podobě Marshallova plánu výrazně přispěla k obnově poválečné Evropy, stejně tak i Francie. Politická situace v zemi byla nejistá z důvodu rezignace prezidenta provizorní vlády Charlese de Gaulla v roce 1946. Důvodem rezignace byl jeho nesouhlas s novou ústavou, která startuje režim čtvrté republiky ve Francii⁹. Období 1946 – 1958 je nestabilní a narušené začátkem alžírské války. V roce 1958 je opět povolán k moci Charles de Gaulle, který mění ústavu a Francie vstupuje do režimu páté republiky¹⁰.

Obecná témata ekonomického myšlení

Řešení problémů, které přinesla válka, je samozřejmou součástí ekonomického myšlení ve Francii. Bylo by však naivní myslet si, že veškerá teorie se točila jenom kolem tématu nápravy poválečné Evropy, respektive Francie. I přesto však nacházíme již v době před válkou úvahy o možnostech poválečných. Významný ekonom Maurice Allais se zabýval možnou poválečnou situací a chtěl vytvořit základy nového hospodaření¹¹.

Francouzské myšlení učinilo důležité příspěvky k teorii hospodářského cyklu. Stejně jako v jiných zemích, se tento aspekt ekonomické teorie stal zvláštním cílem zájmu. V té době získal na významu úvěr měny a také úspory ve spojitosti s tvorbou kapitálu¹².

⁹*Historie evropské integrace*. BUSSINES INFO.cz. Dostupné online z <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438>, (3.3.2012)

¹⁰ *Les présidents de la République française de 1945 à nos jours*. Histoire. Dostupné online z: <http://pieric-pili.suite101.fr/les-presidents-de-la-republique-franaise-de-1944-a-aujourd'hui-a11286>, (23.3.2012)

¹¹ JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. s. 628. ISBN 80-200-0362-2

¹² *Cycle theory, Economic History of France*. History of economic theory and thought. Dostupné online z: <http://www.economictheories.org/2008/11/cycle-theory-france-economics.html>, (22.2.2012)

Nejenom francouzské ekonomické myšlení je stále silně ovlivněno tradicí keynesiánských teorií. J. M. Keynes poskytl teorii, která byla dále kritizována, rozvíjena a aplikována na dobovou realitu. Soudobá teorie se ve své podstatě přesouvala spíše na makroekonomickou úroveň. Konkrétně se jedná o zkoumání makroekonomických veličin. Závěry nejsou tvořeny na základě vysvětlení chování jedinců, ale zkoumají se souhrnné veličiny. Úvahy o celkové nabídce, poptávce nebo investicích navazují právě v této obecnější rovině i na teorie rovnováhy z dob Leóna Walrase¹³.

¹³ JAMES,Émile. *Dějiny ekonomického myšlení 20. století*. 1.vyd. Praha: Academia, 1968, s.275

2. FRANCOUZSKÉ EKONOMICKÉ MYŠLENÍ PO ROCE 1945

2.1. Krize ekonomického myšlení ve Francii

Projevem krize francouzského ekonomického myšlení je nedostatek publikací, které by se období po druhé světové válce věnovaly. Jednou z mála publikací je kniha *La pensée économique en France depuis 1945*¹⁴, vydaná **André Marchalem** v roce 1953. Marchal se ve své knize zabývá osobnostmi soudobé ekonomie dle svého výběru, ale také přemítá nad krizí ekonomického myšlení. K jeho poznatkům přiřadíme i kritiku **Henriho Denise** a **Jeana Marchala**. Podle dobových ekonomů je možné, že nerozhodnost francouzského ekonomického myšlení může plynout z nedostatku odvahy k připojení se k marxistické ideologii. Pro Henriho Denise je hlavním kamenem úrazu krize metodologie, která vychází z konfliktu mezi humanitním přístupem a rigorózním přístupem. André Marchal odmítá francouzský styl eklekticismu. Francouzi odmítají participovat na výzkumu, kterému se věnuje světová ekonomická věda. Marchal tvrdí, že francouzský hlas je charakteristický odmítnutím čisté ekonomické teorie, sociologie, alternativního přístupu a dále pak shledává absenci specializace a celkovou preferenci pro filozofické spekulace. Brzdou francouzského ekonomického myšlení je určitě neustálá filozofická spekulace obohacená o odpor vůči ortodoxní ekonomické vědě a odmítnutí následování vůdčí anglofonní teorie, jež odsouvají Francii do pozadí. Podobné debaty bez výsledků jsou přítomny ve vědeckém prostředí až do 80. let 20. století, kdy se mnohdy objevují i v ekonomických sekcích velkých novinových deníků. Taková krize trvajících od roku 1940 může být posměšně zobecněna do nekonečné snahy francouzských ekonomů o nalezení vlastní identity. Nerozhodnost je také hlavním důvodem opoždění francouzského ekonomického myšlení za světovou ekonomickou vědou¹⁵.

¹⁴ MARCHAL, André. *La pensée économique en France depuis 1945*. Presses Universitaires Françaises, Paris, 1953, str. 240

¹⁵ MOUGEOT, Michel. *La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal*. *Revue économique*, 1989, č. 3, s.567 – 574. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1989_num_40_3_409155, (3.4.2012)

2.2. Obecná charakteristika francouzského ekonomického myšlení

Existuje tedy ve Francii po druhé světové válce ekonomické myšlení? Ve Francii existuje několik tendencí. Tyto tendence si však často odporují. Francouzské ekonomické myšlení se tedy dá charakterizovat jako různorodé a má spíše charakter nauky. Dalším typickým rysem je tendence vést diskuzi k obecným problémům. Ekonomické myšlení ve Francii má ještě další dvě charakteristiky, které byly dobově vnímány spíše jako vady: radikalismus a individualismus. Radikální myšlení je výhodou i nevýhodou. Díky radikálnímu myšlení se do popředí probojoval už například León Walras. Individualismus je podle Marchala příznačný pro velké tvůrce a samota je jejich osudem. I když ekonom najde stoupence pro svoje myšlení je mezi nimi buď osamocen nebo přestává být vůdcem¹⁶. André Marchal ve své knize *La pensée économique en France depuis 1945*¹⁷ obhajuje soustavně francouzský přístup. Tvrdí, že je výsledkem specifické mentality francouzského národa. Všeobecná netolerance k jinak orientovaným ekonomům a francouzský nacionalismus však nepříznivě poznamenaly francouzskou vědeckou obec a rychlost rozvoje myšlení¹⁸. Zatímco v jiných zemích existoval neustálý dialog, ohňostroje myšlenek a druh jakési kolektivní práce, francouzští ekonomové neustále zkoumají úvod do problematiky a její strukturu¹⁹.

Francouzi stále diskutují o obecných principech. Tyto diskuze se točí většinou kolem dvou bodů: samotné ekonomické myšlení a metoda. Sledujeme neustálý střet dvou tendencí, kdy jedna trvá na izolaci ekonomiky od lidského faktoru a druhá naopak trvá na zasazení ekonomiky do společenského kontextu. V prvním případě vznikne holá a vždy pravdivá disciplína postrádající kontakt s reálným světem. V případě druhém se z ekonomie stane výslednice psychologie, geografie, sociologie a technologie. Tedy věda bez vlastní samostatné a konkrétní existence. Přesto nemůžeme například psychologii kompletně odštíhnout od ekonomie. André Marshall zase píše: „*Tendance*

¹⁶ DIETERLEN, Pierre. La pensée économique en France depuis 1945. *Revue économique*, 1953, č.3, s. 428-435. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1953_num_4_3_406979, (14.3. 2012)

¹⁷ Francouzské ekonomické myšlení po roce 1945.

¹⁸ MOUGEOT, Michel. La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal. *Revue économique*, 1989, č. 3, s.567 - 574

¹⁹ DIETERLEN, Pierre. La pensée économique en France depuis 1945. *Revue économique*, 1953, č.3, s. 428-435

integrovat ekonomickou vědu do sociologie je bez pochyb tou nejcharakterističtější tendencí dnešního francouzského ekonomického myšlení – minimálně toho myšlení na univerzitách.²⁰“

2.3. Hlavní tendence francouzského ekonomického myšlení po druhé světové válce

Proudy francouzského ekonomického myšlení po roce 1945 navazovaly na komunitu ekonomů z období mezi válkami. V období po druhé světové válce se ve Francii rozvíjí hlavně akademický výzkum, který se vydává dvěma rozdílnými směry. Nejvýrazněji vystupují z dobového kontextu liberální ekonomové a ekonomové sociologického a realistického přístupu. Neomarginalisté a keynesiáni se akademických debat účastní velmi málo. Jejich pole působnosti je spíše ve veřejných firmách či státní správě. Dobové myšlení zaznamenalo i nepřímý vliv marxistického učení. Na francouzské ekonomické myšlení můžeme tedy nahlížet i jako na myšlení, které se tvořilo na univerzitách i mimo ně²¹. Tady je nutné ještě správně pochopit francouzské výrazy pro vysoké školy. Prostředím mimo akademický výzkum chápeme hlavně prostředí tzv. *Écoles*. Tyto školy poskytují vysokoškolské vzdělání, jsou však mnohem více orientované na praxi a zaměřené na určitou profesi. *Écoles* mají často úzké vazby na firmy. *Universités* jsou klasickou univerzitou zaměřenou hlavně na teoretický obsah.

Ekonomové tradice charakterizujeme hypoteticko-deduktivními postupy. Jejich objektem zájmu jsou typické liberální témata jako soukromé vlastnictví v případě **Jacques Rueffa**, konkurence v díle historií opomíjeného **Maurice Allaise** nebo svoboda jako předmět zkoumání **Daniela Villeyho**. Klasičtí ekonomové jsou podle názoru André Marchala pouze ideologové. Zabývají se úvodem a návrhem normy, která bude platná vždy a všude místo pozorování reality ekonomických vztahů²². Dnes se v literatuře dočteme pouze o těch klasických ekonomech,

²⁰ MARCHAL, André. *La pensée économique en France depuis 1945*. 1.vyd. Paris: Presses Universitaires, 1953. s.75

²¹ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_2000_num_51_5_410568, (3.4.2012)

²² MARCHAL, André. *La pensée économique en France depuis 1945*. 1.vyd. Paris: Presses Universitaires, 1953. s.31-32

kterým se podařilo vymanit z myšlení své doby a zároveň dokázali zůstat věrni francouzskému přístupu. Nejvýznamnějším z nich je právě **Maurice Allais**. Je mu v této práci věnována obsáhlejší kapitola, protože jeho přínos je zásadní pro mnoho oblastí ekonomické vědy.

Protipól k liberální teorii představoval vznik nové sociologické tendence v ekonomii. Autoři **Jean Marchal**, **André Marchal** a **François Perroux** formulovali nové pojmy a přístupy. Do středu jejich zájmu se dostává znovu člověk. Metodou je pozorování.

Marginalismus ve francouzském myšlení najdeme v díle Maurice Allaise a jeho žáka **Gérarda Debreu**. Zajímavá je i debata, která se strhla nad přínosem marginalistické školy. Zástupci dvou nejvýraznější tendencí ve francouzském ekonomickém myšlení se staví do role obhájců a odpůrců marginalismu. Další střet názorů vyvolalo použití matematické metody. Jeden z kritiků dokonce prohlásil, že matematici nebyli za potřebí při objevu, vysvětlení či vývoji vzájemných ekonomických vztahů a ekonomické rovnováhy²³ a nejsou tedy zapotřebí vůbec. I když se tedy může zdát, že Francie byla ostrovem sám pro sebe, je jasné, že se neubránila zahraničním vlivům. Nejvýznamnější je představení teorie her ve francouzštině **Georgesem Th. Guilbaudem**. A dále také vliv Françoise Perrouxe na šíření keynesiánského myšlení ve Francii.

Časem jako ekonomickou veličinou se zabývá **Raymond Barre**. Člověk je prezentován jako homo oeconomicus a je ekonomickým objektem v čase. François Perroux zobecnil Schumpeterovy návrhy do analýzy dynamiky dominance. **Jean Fourastié** na pozadí myšlenek Colina Clarka studuje ekonomický vývoj. Veškeré návrhy vedou spíše k popisu časového rámce než k vzájemné závislosti ekonomických rozhodnutí v čase.

Můžeme tvrdit, že většina ekonomů neoddělovala teorii od praxe. V padesátých letech se tedy mnoho z nich angažovalo v aplikované ekonomii. Nejedním z představitelů francouzského ekonomického myšlení působil ve vládě či jiné administrativní funkci, která měla reálný dopad na hospodářství. Zajímavý je fakt, že odvětví aplikované

²³ MARCHAL, André. *La pensée économique en France depuis 1945*. 1.vyd. Paris: Presses Universitaires, 1953. s.57

ekonomie je jakýmsi útočištěm pro nerozhodné matematiky. Jediným myslitelným teoretickým přístupem v aplikované ekonomii je totiž mimo jiné teorie her. Ekonom francouzské tradice Jacques Rueff nastolil za vlády Charlese de Gaulla radikální plán hospodářské politiky. **Claude Gruson** zobecnil Léontiefův model, ale podle André Marchala riskuje zobecňování do povrchní materialistické reality. Gruson ve svém modelu národního hospodářství nebere dostatečně v úvahu právě sociologické aspekty. Nesmíme opomenout ani fakt, že po druhé světové válce nastalo ve Francii období indikativního plánování. A první plán začíná právě ve zkoumaném období²⁴.

Stručný přehled poskytuje obraz soudobého francouzského ekonomického myšlení. Můžeme tedy potvrdit, že ekonomické myšlení ve Francii existovalo po roce 1945 a v následujících kapitolách se budeme podrobněji zabývat výše popsaným proudům.

²⁴ MOUGEOT, Michel. La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal. *Revue économique*, 1989, č. 3, s.567 - 574

3. FRANCOUZSKÁ ŠKOLA SOCIOLOGIE V EKONOMII

Většina univerzitních ekonomů se distancovala od liberálních i keynesiánských myšlenek. Zdůrazňovali, že nemůžeme pochopit ekonomické volby člověka bez toho abychom prostudovali sociální, kulturní a institucionální faktory, které tuto volbu ovlivňují. Obhajovali konkrétní a pozitivní přístup v ekonomii, jež má přímou návaznost na společenské vědy jako sociologické a historie²⁵.

3.1. Obecné vymezení pojmu strukturalismus

Podle Bérauda a Steinera faktem zůstává, že, jak matematická metoda, tak marginalismus zanedbávají chování a vliv člověka na ekonomickou realitu. Proto nastává obrat k sociologickým vědám. Principy, které v sociologii najdeme jsou založeny na sociálně-kulturních základech, které zároveň tvoří hranice i pro ekonomické chování²⁶.

Francouzští myslitelé mají zásluhu na formulování pojmu „struktura“. Vymezení sociologické francouzské školy předchází postupné formulování různých spojení mezi sociálními skupinami i jednotlivci, jejichž motivy se zdají být propojené. Výrazný vliv zakladatele sociologické disciplíny, Augusta Comta, se projevil nejenom ve snaze nakládat s ekonomikou jako s „pozitivní“ vědou, ale také úsilím zařadit ji do širšího sociologického kontextu²⁷.

Po druhé světové válce se ve Francii prosadil směr **strukturalismus**. Strukturalismus jako metoda se nesoustřeďuje na části celku, ale zkoumá vazby mezi těmito částmi a sled v jakém se takové vazby odvíjejí. Struktura je formální a neurčitá, tvoří operativní celek částí bez vymezeného obsahu. Je tvořena vztahy, jejichž povahu

²⁵ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>

²⁶ MOUGEOT, Michel. La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal. *Revue économique*, 1989, č. 3, s.567 - 574

²⁷ SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 353-355 (s.542).

neznáme, ale můžeme vydedukovat jejich funkci²⁸. Tento směr je chápán jako metoda, která umožňuje integraci společenských věd a utvoří předpoklady pro interdisciplinární výzkum ve společenských vědách. Strukturalismus se snažil uchopit předmět zkoumání jako celek. Nesoustřeďuje se na části. Zkoumá vztahy mezi částmi a řád, v jakém se tyto vztahy či vazby odvíjejí. Strukturální analýza se pokouší o odhalení významového obsahu jevu.

V oblasti ekonomie strukturalistický přístup umožňuje analýzu národního hospodářství jako celku. Díky tomu vytváříme obecné modely ekonomických struktur, které jsou založeny na různých kritériích strukturace.²⁹.

3.2. Charakteristika francouzského strukturalismu a jeho předchůdci

Strukturální metoda pronikla do francouzského ekonomického myšlení ve 40. a 50. letech 20. století, aby analyzovala ekonomické jevy. Tak vzniká francouzský sociologický směr známý jako **francouzský ekonomický strukturalismus**. Následovníky tohoto směru (nemůžeme hovořit o škole v pravém slova smyslu) pojí snaha o aplikaci strukturalismu jako metody zkoumání, ale jejich přístup se značně liší. Realisticko-sociologický proud je rozhodně dominantním směrem na francouzských univerzitách. Sledujeme dva póly okolo kterých se tvoří ekonomické kruhy. Prvním je François Perroux a jeho Institut aplikovaných ekonomických věd. Druhým pólem se stávají autoři stojící za vznikem časopisu *Revue économique* Émile James, Jean Lhomme, André Marchal, Jean Marchal³⁰.

Za předchůdce tohoto směru je označován ekonom a sociolog **François Simiand**. Ještě před druhou světovou válkou pracoval na pokusu zavést pozitivní metodu do politické ekonomie. Tím by se překonaly nedostatky čisté ekonomie.

²⁸ Vymezení pojmu strukturalismus: Sociologický ústav Akademie věd ČR. *Velký sociologický slovník. II. Svazek P-Z*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s.1627

²⁹ MARCHAL, André. De la dynamique des structures à la dynamique des systèmes. *Revue économique*, 1955, č. 6, str. 1-34. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1955_num_6_1_407092 , (13.4.2012)

³⁰ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

Čistá ekonomie totiž nedovoluje poznat povahu ekonomiky kvůli své abstraktní metodě, která počítá s dokonalou konkurencí a člověkem, tak jak ho chápe termín *homo oeconomicus*. Pozitivní metoda zahrnuje sledování reálného ekonomického života a je založena na metodách jako je například pozorování.

Na okraj ještě zmíníme, že po druhé světové válce existovaly snahy o formování institucionální tendence. Pokus ztroskotal na konci šedesátých let 20. století, protože ekonomové se rozcházeli směrem buď marxistické anebo keynesiánské teorie. Přesto institucionalismus přetrvává ve francouzské ekonomické politice dodnes, v podobě směru, který se snaží propojit politickou ekonomiku a s dalšími politickými vědami³¹.

Nejběžněji charakterizujeme ekonomickou strukturu jako: “*nestálou skupinu početných ekonomických veličin, které jsou propojené jednoduchými nebo mnohačetnými vazbami, které jsou stanovené.*”³² Celek tvořený těmito vztahy určuje síť vazeb, jež obklopují ekonomický systém.

V rámci sociologické školy Jean Marchal pokládá základy sociologické analýze přerozdělování. H. Aujac přistupuje k inflaci jako k sociologickému fenoménu. Peněžní aspekt je pouze důsledkem. Struktury jsou centrálním pojmem a výchozím bodem sociologického přístupu ve francouzském ekonomickém myšlení. Jelikož francouzská sociologická škola v ekonomii nebyla v pravém slova smyslu ucelenou ekonomickou školou, existuje samozřejmě více definic a vnímání termínů struktura (P. Dieterlen, F. Perroux, J. Lhomme, A. Marchal, J. Weiller, M. Bye). Existují koncepty striktně omezené na podmínky technické a hmotné nebo představy pojaté z širšího hlediska, kdy strukturu tvoří proporce a vztahy charakteristické pro určité ekonomický celek umístěný v čase a prostoru³³.

Předmětem zkoumání jsou sociální skupiny vymezené na základě shodných zájmů a postavení. Strukturalisté zkoumají jejich chování a vzájemné vztahy. **André Marchal** poskytl nejpropracovanější metodologické postupy tohoto směru,

³¹ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. s.12. Dostupné z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>, (20.3.2012)

³² LHOMME, Jean. Matériaux pour une théorie de la structure économique et sociale. *Revue économique*, 1954, č.6, s 843-880

³³ MOUGEOT, Michel. La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal. *Revue économique*, 1989, č. 3, s. 567 – 574

a to hlavně v knize *Systèmes et structure*³⁴ z roku 1959. Studie struktury, která charakterizuje ekonomický a společenský systém využívají ekonomové hlavně v analýze přerozdělování národního důchodu. Takovou aplikaci najdeme u Jeana Marchala a Jacquese Lecaillona a v jejich díle *La répartition du revenu national*³⁵ z roku 1958. Dále se metoda využila v definování struktur produkce nebo pro vymezení vztahů mezi národními ekonomikami³⁶.

Teorie ekonomické struktury se zrodila z dobové krize ekonomického myšlení jejichž vzájemné mnohonásobné ekonomické a ekonometrické vztahy se nedají aplikovat na analýzu ekonomické dynamiky, ale navíc ještě překáží chápání předmětu, ke kterému tato metoda chce přistupovat. Dnešní metoda mísí dohromady modely abstraktní a kvantitativní. Tak vzniká metoda spíše technická, která vyhodnocuje matematicky nebo ekonometricky měření v ekonomii³⁷.

Struktura je chápána jako omezená koncepce, Marchal oponuje s rozšířenou koncepcí. Omezená koncepce se váže spíše k organizační struktuře. Zkoumá tedy hlavně účel institucí než samotné instituce. André Marchal rozlišuje alespoň čtyři typy strukturálních principů: hmotné a geografické struktury, ekonomické struktury, institucionální struktury a sociologicko-psychologické struktury. Vymezené kategorie jsou schopné zachytit realitu v její celistvosti. Ekonomická struktura je postavena na úroveň ostatních. Čtyři struktury jsou jako čtyři aspekty popisující stejnou realitu mající jeden obsah. V této jednotné realitě ekonom aplikuje ekonomické postupy, měří ekonomické veličiny, determinuje ekonomické vztahy a tvoří ekonomickou strukturu. Jiným způsobem a pomocí jiného postupu dělá to samé i geograf, nebo sociolog. Jean Lhomme se snaží v článku pro *Révue économique* vysvětlit pojem struktury a podle něj struktura odpovídá realitě a primárně využívá ve svém přístupu strukturu ekonomicko-sociální³⁸.

³⁴ Systémy a struktury. MARCHAL, André. *Systèmes et structure*. Presses Universitaires de France, Paris, 1959, str. 716

³⁵ Přerozdělování národního důchodu. MARCHAL, J. LECAILLON, J. *La répartition du revenu national*. M.T.Génin, 1958, str. 393

³⁶ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. s.12. Dostupné z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>

³⁷ RESTA, Manlio. Sur la théorie de la structure économique. *Révue économique*. 1954, č. 5, s.896-916

³⁸ LHOMME, Jean. Matériaux pour une théorie de la structure économique et sociale. *Révue économique*, 1954, č.5, s. 843-880

Podle Marchala nestačí říct, že struktury jsou plastické, je příhodné dodat pod jakými silami se formují a mění. Strukturální analýza má představovat *vyváženou syntézu mezi abstraktně deduktivními a empiricko-induktivními metodologickými přístupy*. Struktura umožňuje *průřezové poznávání určitého časově a prostorově determinovaného celku*³⁹. Možnost zkoumat ekonomické i mimoekonomické vztahy zajišťuje této metodě interdisciplinární charakter. Takto se měly rozšířit hranice ekonomické disciplíny a poskytovat tak informace pro praktickou použitelnost v sociální a hospodářské politice.

Strukturální analýza má být podepřena statistickým a historickým bádáním, protože jedině z těchto faktických údajů vycházejí obecné logické úvahy. Strukturální analýzu lze aplikovat na abstraktní ekonomické systémy i na konkrétní ekonomické režimy

Francouzská sociologická škola v ekonomii přinesla dynamickou makroekonomickou teorii s vyváženým vztahem mezi celkovou úrovní a úrovní sociálních skupin tvořících různé sociálně ekonomické struktury⁴⁰.

„ Jestliže vynecháme z našich úvah jen jediného člověka, bude to ztráta na cestě za lidskostí“⁴¹

3.3. François Perroux

François Perroux byl významným francouzským ekonomem, vědcem, vizionářem a také byl aktivní ve společenských otázkách. Perroux byl hluboce věřící člověk a do středu zájmu ekonomické a společenského života postavil člověka. Celý život bojoval proto, aby ekonomie, a tedy i peníze, sloužily člověku a ne naopak⁴².

Perroux byl otevřen mnoha vlivům, které se zdály být protichůdné Jeho první práce *La valeur*⁴³ je poznamenána rakouským marginalismem. *Économie appliquée* ,

³⁹ SOJKA, Milan. . *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 355 (s.542).

⁴⁰ Tamtéž s. 355

⁴¹ „*Si un seul homme n'est pas explicitement pris en compte, c'est un manque à gagner pour l'humanité*“. *Journée François Perroux* : L'Association des Amis de François Perroux. 2008. 12s Dostupné z: http://www.iseor.com/upload/Perroux_2008/DP_perroux_8janv08-SI.pdf , (12.4.2012)

⁴² Tamtéž

⁴³ Hodnota

ekonomická revue, kterou vedl zase přispívala k šíření keynesiánství ve Francii. Jeho hlavními vlivy však byl Joseph Schumpeter a Edward Chamberlin⁴⁴.

François Perroux se narodil v roce 1903 v Lyonu a je považován za vůdčí osobnost francouzského sociologického směru. V rámci svého studia absolvoval na Právnické fakultě Lyonské univerzity a získal doktorát ekonomických věd. Byl žákem **Josepha A. Schumpetera** při svém pobytu na Vídeňské univerzitě a jeho práce je poznamenána právě tímto vlivem. Ve svém profesním akademickém životě vyučoval na *Collège de France*. Se svým týmem vědeckým pracovníků v oblasti matematické ekonomie založil Institut aplikovaných ekonomických věd (dále jenom ISEA – *Institut des sciences économiques appliquées*). Tento institut byl později přejmenován na Institut aplikovaných matematických a ekonomických věd (dále jenom ISMEA – *Institut des sciences mathématiques économiques appliquées*). Institut má sídlo v Paříži. Jak je zmíněno výše, Perroux je ovlivněn Schumpeterem a navazuje na jeho teorii ekonomického rozvoje a také významně přispěl k šíření teorie J. M. Keynesa ve Francii po skončení druhé světové války. Perrouxův přístup spočívá na teorii, ve které je ve středu zájmu ekonomická struktura, jež je výsledkem *kolektivního jednání, boje, konkurence, soupeření, konfliktu a spolupráce*⁴⁵.

Všechny teoretické koncepty Françoise Perrouxe jsou založeny na důkladném pozorování faktů, speciálně těch, které mají vliv na budoucnost. Jeho celková práce svědčí o požadavku spojení teorie a pozorování. Perrouxova kritika se obrací hlavně k ekonomům neoklasické teorie, tedy přeformulovanému liberalismus 19. století. Směr označuje za opožděný a striktní. Jestliže ekonom nepřihlédne k sociologickým jevům v ekonomických vztazích mezi subjekty, jeho teorie se zúží na popis jednoduchého celku směnných vztahů mezi firmami. Zastíněny zůstanou faktory jako například role monopolu nebo státní zásahy do ekonomiky⁴⁶.

V roce 1948 uveřejnil François Perroux svůj slavný článek *Esquisse d'une théorie de l'économie dominante*⁴⁷. Je zjevné, že byl ovlivněn situací po roce 1945,

⁴⁴ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. s.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf> (23.3.2012)

⁴⁵ SOJKA, Milan. . *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 356 (s.542)

⁴⁶ MARÉCHAL, Jean-Paul. L'héritage négligé de François Perroux. *L'Economie politique*, 2003, č.20. Dostupné online z: http://www.alternatives-economiques.fr/l-heritage-neglige-de-francois-perroux_fr_art_246_25740.html , (19.3.2012)

⁴⁷ Nástin dominantní ekonomické teorie

protože právě v té době nastala dominace Spojených států amerických ve světové ekonomice a Perroux napsal, že se zdá, že to tak bude i do budoucna. Po druhé světové válce, pokřivené mezinárodní vztahy vyprodukovaly obchodní nerovnováhu a nasadily nezvratný směr obchodních a finančních toků, které byly očividně neshodné s vytvořením nové a mnohostranné mezinárodní ekonomiky.

Perroux pod vlivem strukturalismu neodděluje ekonomii od filozofie a etiky a křesťanského humanismu. Proto také odmítá marxismus i neoklasickou ekonomickou teorii a dává důraz na pracující a solidaritu. Ekonomie má rozvíjet člověka – jak jednotlivce, tak celou společnost. Ekonomie má vytvářet podmínky pro pokrytí životních nákladů člověka, tedy uspokojovat jeho základní potřeby. Perrouxovo dílo představuje syntézu sociologie a ekonomie. Důkazem je používání sociologických pojmů jako směna darů, donucení a podklad v teoriích násilí, moci a soupeření⁴⁸.

Zmiňované ekonomické struktury charakterizují vztahy, proporce časově a prostorově vymezeného hospodářství. Tyto vztahy a proporce vznikají a existují v určitých technických, institucionálních a sociálních podmínkách. Například neoklasická ekonomie pracuje pouze s konkurenčním chováním a makroekonomická úroveň není vyvozována na základě chování ekonomických subjektů. Podle Perrouxe je chování sociálních skupin mnohem barvitější. Ekonomické subjekty mohou spolupracovat nebo soupeřit. A hlavně je možné, že jeden ekonomický subjekt může přinutit druhý ekonomický subjekt k určitému chování nebo ho dokonce ovládnout. Tento fakt se stal hlavní dominantou Perrouxova výzkumu a obecné teorie. Mluvíme o **teorii dominance**. François Perroux npracuje s předpokladem, že ekonomické subjekty jsou si rovny a jejich vztahy mají smluvní charakter. Stejně jako například institucionalisté se soudobá kapitalistická tržní ekonomika vyznačuje zjevnými či skrytými vztahy mezi ovládajícími a ovládanými. Ekonomický subjekt se může stát dominantním pokud má dostatečnou hospodářskou sílu a velikost. Konkrétně to znamená, že takový subjekt má díky svému postavení na trhu vliv na své dodavatele a odběratele. Většinou je to způsobeno lepší technologií subjektu, nižšími výrobními náklady nebo například podporou státu. Tento ekonomický subjekt díky výhodě může ovlivňovat běh událostí ve svém odvětví a nutit ostatní k tomu, aby se mu přizpůsobili. Dominantní ekonomický subjekt může pozitivně ovlivňovat stabilitu trhu,

⁴⁸ SOJKA, Milan. . *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 356 (s.542)

avšak v případě špatných rozhodnutí je možné, že dlouhodobě naruší rovnováhu. Závěrem je, že není možná dokonalá konkurence. Perroux se obrací k teorii monopolistické konkurence Edwarda Chamberlina.

Teorie dominance posloužila jako základ **teorii pólů rozvoje**, která aplikuje teoretické poznatky teorie dominance na vztahy oblastí a zemí ve světovém hospodářství i regionů v národním hospodářství. Teorie pólů rozvoje se stala rozhodující koncepcí **prostorové ekonomie** rozvinuté po druhé světové válce. François Perroux tvrdí, že rozvoj uvnitř jednotlivých zemí není rovnoměrný (platí i při rozvoji regionů). Nastává rozpor s neoklasickou ekonomikou, postavené na Heckscher-Ohlinově teorému, kde by měly být ekonomické rozdíly mezi zeměmi vyrovnávány v podmínkách laissez-faire. Podle Perrouxe však růst nikde nevzniká současně.⁴⁹

Technický pokrok, psychologické i sociologické faktory vytváří tzv. **pól rozvoje**. Pod tímto pojmem se skrývají odvětví, regiony nebo dokonce národní hospodářství, které významně působí na úspory pro dodavatelská a odběratelská odvětví. Pólem rozvoje je pro Perrouxe **hnací ekonomická jednotka**. V souvislosti s tímto pojmem používáme i další jako *tažná firma*, *tažená firma*⁵⁰. Taková ekonomická jednotka působí na další ekonomické jednotky s nimiž má vztah a je jejich hnací silou v ekonomickém rozvoji. Poskytuje dostatečné impulzy k jejich rozvoji. Hospodářský rozvoj je chápán jako výsledek působení hnacích jednotek na hnané jednotky. François Perroux však dostatečně nerozlišil pojmy dominující jednotka a hnací jednotka⁵¹.

Hnací jednotku charakterizuje dále jako jednotku, která musí být dostatečně velká. Její vyjednávací schopnosti musí vyvolávat dostatečný tlak kvůli tomu, aby se mohla stát hybnou silou rozvoje. Moderní a nové činnosti v ekonomii mají vysoké tempo růstu, a také vysokou produktivitu a díky tomu se stávají nositeli technického pokroku a nutí své okolí k tomu, aby se jim přizpůsobilo. Teorií pólů znázorňuje Perroux možnost, jak sledovat prostorové uspořádání ekonomických činností. Například rozvoj regionálních činností, růst městských aglomerací, toky

⁴⁹ SOJKA, Milan. . *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 355- 359

⁵⁰Tamtéž . s.358

⁵¹ Tamtéž s. 358

kapitálu a práce. Na tuto teorii navazuje výzkum v regionální ekonomii i teorie vysvětlující nerovnoměrný vývoj ve světové ekonomice⁵².

Další významnou prací, kterou komentovaly i dobové časopisy je *L'Europe sans rivages*⁵³, která představuje obsáhlou syntézu poznatků z dobové mezinárodní ekonomie. Perroux chápe Evropu jako velký celek, do něhož zařazuje, jak Velkou Británii, tak i Rusko (tehdy oddělené železnou oponou) i Spojené státy americké, protože Evropa je všechno to, co převzalo její společenskou formu⁵⁴. François Perroux se zabýval samostatně ještě i studenou válku, protože tento konflikt považoval za tolik důležitý, že není možné ho přenechat ke zkoumání jenom politologům. Touto problematikou se také zabývá blíže v knize *La coexistence pacifique*⁵⁵ Pokud má existovat jednotná Evropa musí se snížit důležitost ohraničení států hranicemi. Státy se nesmí rozdělovat na bloky a je třeba udržet myšlenku otevřené Evropy. Opět se objevuje i myšlenka pólů rozvoje, které mají nahradit boje soustředěným zužitkováním přírodních zdrojů planety pro blaho celé společnosti. Perroux se vyhýbá jakémukoliv nacionalismu, národ je pro něj identita, pod níž se může skrývat velká spojená organizace národů. Své úvahy zasazuje do kontextu dobové ekonomické reality a používá k jejímu chápání právě pojem **pólů rozvoje** a **ekonomického prostoru**. Co se týče pojmu ekonomického prostoru, je důležité si uvědomit, že není vymezený geograficky. Příkladem je Švýcarsko, jež přesahuje svým ekonomickým prostorem své geografické hranice. Pokud přijmeme takovou ekonomickou realitu, kde politicky vymezené území neodpovídá ekonomickému vlivu státu (přesahuje ho), nemůžeme nadále přijímat klasickou teorii Davida Ricarda o mezinárodním obchodu. Ceny totiž určují právě státy definované jako póly rozvoje, které mohou cenovou politiku díky svému postavení ovládat. Řešením pro světový rozvoj by bylo zřízení světových center rozvoje s vlastním statutem. Jestliže má Evropa

⁵² SOJKA, Milan. . *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 355- 359

⁵³ Bezbřehá Evropa

⁵⁴ JAMES, Émile, A propos de L'Europe sans rivages de Francois Perroux. *Revue économique*, 1955, č.1, s. 113

⁵⁵ Pacifická koexistence. PERROUX,François. *La coexistence pacifique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1958. 666s.

jít ve stopách historické Evropy musí se postavit do opozice vůči národním ideálům a vytvořit ekonomickou organizaci, která bude sloužit lidem⁵⁶.

Pro kompletní představení sociologického směru v ekonomii připomeneme ještě osobnost **Jeana Marchala**. Shrnuje pocit mnoha francouzských ekonomů na počátku padesátých let dvacátého století : „*Je opravdu nemožné vytvořit ekonomickou vědu, která je zaměřena na člověka v prostředí nehumánního marginalismu a marxismu? Nemyslím si to.*“⁵⁷

Přínos Jeana Marchala můžeme popsat jako přínos opravdového ekonoma a pozorovatele své doby, který zaznamenal svou současnost a hlavně skutečnosti o prostředí univerzitní ekonomie.

U Marchala se snoubí analytický přístup v mezích dobové teorie tržních mechanismů a ceny s pochopením nezbytnosti začlenění těchto mechanismů do strukturalistické teorie. Marchal integruje dynamiku chování ekonomických faktorů a institucí do konceptuálního postupu, který umožnil i vývoj národního účetnictví. Většinu jeho poznatků najdeme v kompletním vydání *Cours d'économie politique*⁵⁸ z roku 1946. Nejvýraznější je u Marchala studium monetární politiky a také mechanismu ceny. Cenový mechanismus a tržní mechanismus jsou postupně zkoumány ve třech etapách: v podmínkách dokonalé konkurence, v podmínkách nedokonalé konkurence a v podmínkách, v nichž do cenové politiky zasahuje stát.

Pokud chceme zkoumat dobovou koncepci výzkumu provedeného především univerzitními profesory, tak se nabízí Marchalova práce *Rendements fiscaux et conjoncture*⁵⁹ z roku 1942. Předmět této práce spočívá ve zkoumání vlivu výkyvů

⁵⁶ JAMES, Émile, A propos de L'Europe sans rivages de Francois Perroux. *Revue économique*, 1955, č.1, s. 113 - 117

⁵⁷ LECAILLON, Jacques. Hommage à Jean Marchal : Regards sur l'œuvre de Jean Marchal. *Revue économique*, 1997, č.4, str.781-804. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1997_num_48_4_409916, (12.3.2012)

⁵⁸ Lekce politické ekonomie

⁵⁹ Rozpočtové výnosy a ekonomická konjunktura

v cenách na zdroje státu. Marchal využil pouze statistické metody, a právě kvůli tomu je práce určena pro úzký okruh specialistů v oblasti veřejných financí⁶⁰.

⁶⁰ LECAILLON, Jacques. Hommage à Jean Marchal : Regards sur l'œuvre de Jean Marchal. *Revue économique*, 1997, č.4, str.781-804. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1997_num_48_4_409916, (12.3.2012)

4. PŘEDSTAVITELÉ TRADIČNÍHO EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ

Klasické ekonomické myšlení se rozvíjelo především v prostředí francouzských univerzit, tedy na poli akademického výzkumu. Velký význam byl přikládán klasikům 19. století. Nesmíme si však myslet, že zástupci tradičního směru chtěli aplikovat „staré“ teorie. Jejich cílem byl pokrok, ale v návaznosti na tradiční ekonomické myšlení klasiků. Ne vždy přirozeně oddělujeme liberály od neomarginalistů, když se zabýváme francouzskými ekonomy 50. let 20. století. Za tuto dvojakost může dědictví Clémenta Colsona, který vhodným způsobem spojil teoretický přístup marginalistů a obranu ekonomického liberalismu. Jeho odkaz také udržuje specifická skupina ekonomických inženýrů. Liberální proud ve francouzské ekonomii a hlavně poté osobnost Jacquese Rueffa změnila politickou ekonomii⁶¹.

„Pokud jsme liberální, je to proto, že jedině liberalismus zastupuje hlas prosazující mimořádné hospodárné hodnoty.“, píše Daniel Villey v knize *L'économie de marché devant la pensée catholique*⁶².

Liberální tendence měly střed zájmu v teorii obecné ekonomické rovnováhy. Vývoj a hlavně rozvoj teorie rovnováhy má ve francouzském prostředí tradici. François Divisia a René Roy zvlášť nemodifikovali formu ani obsah klasické walrasovské analýzy. Maurice Allais v roce 1943 přichází s novými poznatky z výzkumu. Zakomponoval do modelu skutečnost, že každé zboží je definováno určitým časem i místem, které říkájí kdy bude k dispozici a na jakém trhu bude zboží k dispozici v budoucnosti⁶³.

Jacques Rueff se pohyboval mimo akademické prostředí. Ukázal, že ústředním aktérem v ekonomii je vždy člověk. Ekonomická věda také není oddělitelná od politiky. Samotným důkazem tohoto tvrzení je právě on. Teorie by se měla podřídít realitě⁶⁴. Moderní společenský řád musí spočívat na dvou základech, a to na právu

⁶¹ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁶² Tamtéž str. 973 Tržní ekonomika v katolickém směru ekonomického myšlení

⁶³ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>, (3.4.2012)

⁶⁴ Z komentáře ke vydání kompletního díla Jacquese Rueffa *Oevres complètes*. REIX, André. *Revue Philosophique de Louvain*, 1978, č. 32, s. 512-513.

na soukromé vlastnictví a volném trhu. Existence soukromého vlastnictví zabraňuje přivlastňování si majetku násilím. Přímým důsledkem soukromého vlastnictví je utvoření trhů, protože jedině tam můžeme nabýt vlastnictví – se souhlasem druhého – tedy směnou. Tak je tedy podložena existence druhého základu společenského řádu – trh. Trh je charakterizován existencí ceny, která se mění až do chvíle, kdy je poptávka rovna hodnotě nabídky⁶⁵.

Následovníci klasické teorie vycházeli z koncepcí starších ekonomů. Například z prací **Clémenta Colsona** nebo **Leóna Walrase**. Jacques Rueff představuje specifickou interpretaci teorie obecné rovnováhy. Z walrasovské teorie vyzdvihuje hlavně způsob vzájemných vztahů mezi trhy, jež zaručuje pochopení výslednice složené z individuálního chování. Takže zákony, které regulují fungování trhů jsou založeny čistě na statistických údajích. Nastolené pravidelnosti se týkají pouze množiny jednotlivců, například pouze nabídky či poptávky jednoho zboží na trhu. Netýkají se jednotlivců samotných. Rueff bere člověka jako subjekt, který je schopen své prostředky použít k předem stanoveným cílům. Není však plně informován a může se dopustit chyb. Trh může člověka zmást a existuje možnost nechtěných chyb, kterých se člověk dopouští bez úmyslu. Tím se staví Rueff i vůči fundamentální myšlence walrasovské mikroekonomie. V podmínkách volného fungování trhu si Rueff nespojuje změny v cenách se spotřební nebo výrobní teorií. V duchu klasické teorie se Jacques Rueff vymezuje vůči keynesiánské teorii. Ve své studii pro časopis *Revue d'économie politique*, *Les erreurs de la Théorie générale de Lord Keynes*⁶⁶, se ve walrasovském duchu vymezuje proti státním zásahům do národního hospodářství. Stát podle něj svým řízeným zásahem do ekonomie narušuje přirozenou hru trhů. Činí tak za pomoci monetární i rozpočtové politiky. Liberalismus je jediný směr, který poskytuje takovou ekonomickou doktrínu, jež zdravým a jediným myslitelným způsobem zaopatřuje moderní společenský řád⁶⁷.

⁶⁵ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁶⁶ Chyby Lorda Keynesese. RUEFF, Jacques. Les erreurs de la Théorie générale de Lord Keynes. *Revue d'économie politique*, 1947, č. 57 janvier-février, s.5-33

⁶⁷ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

Charles Rist přes své úspěchy v teorii měny mezi válkami, nedokázal po roce 1945 vystoupit z teoretického rámce a zaměřit se na dobové funkce a problémy měny a důsledků její proměny po válce. Jeho liberální myšlenky o volné hře trhu jsou podobné Rueffovým. Opírají se o Walrasův koncept obecné rovnováhy. V Ristově díle nenalezneme po roce 1945 hlubší analýzy. Podle Areny Rist povrchně kritizuje keynesiánské myšlení. Rist byl přesvědčený, že keynesiánská teorie nemůže být aplikovatelná na poválečné hospodářství. Nejvýznamnější prací je *Histoire des doctrines relatives au crédit et la monnaie*⁶⁸ zabývající se úvěry a měnou⁶⁹.

René Courtina si zapamatujeme zejména pro jeho šíření teorie úroku a měny po vzoru rakouské školy. Courtin se také zabýval reálnými rezervami. Pro něj mají zásadní místo v mechanismu měnové ekonomiky. V tomto smyslu se nese i Courtinova kritika vůči Keynesovi. Změny cen mohou změnit hodnotu měnových rezerv, které vlastní ekonomické subjekty a stejně tak působí i na způsob rozložení důchodu mezi úspory a spotřebu. Náchylnost ke spotřebě není tedy dlouhodobým faktorem a možné změny ve spotřebě přispívají k nastolení plné zaměstnanosti. René Courtin totiž stejně jako Keynes viděl v plné zaměstnanosti hlavní cíl každé ekonomiky. Obával se akorát nedostatečné přísnosti a striktnosti aplikovaných politik. Courtinův liberalismus se podle Areny ve výsledku jeví umírněný v porovnání s Charlesem Ristem⁷⁰.

Henri Guitton je zajímavou osobností liberalismu, protože jeho myšlení je založeno na ekonomické filozofii křesťanského socialismu, tedy směru, který podporuje sociální politiku a výuku náboženství. I když se ve svém přístupu opírá o sociologické přístupy, a přispěl k vymezení termínu struktura, neodmítá matematiku. Dokázal překonat předsudky vůči matematice, jež může sloužit jak matematikům, tak ekonomům. Aktivně se podílí na vývoji teorie her von Neumanna a Morgensterna, kterou ve Francii poprvé představil Guilbaud. Teorie her může být novou matematickou ekonomikou. Pomůže lépe pochopit lidské rozhodování a sociální interakci mezi subjekty a strategii ekonomických rozhodnutí⁷¹.

⁶⁸ RIST, Charles. *Histoire des doctrines relatives au crédit et à la monnaie depuis John Law jusqu'à nos jours*. 2. vyd. Paris: Sirey, 1951, s 540

⁶⁹ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁷⁰ Tamtéž str. 977

⁷¹ Tamtéž str. 978

Daniel Villey byl především pedagogem. Vyučoval na univerzitách ve Francii i v zahraničí. Jeho myšlení se ubírá dvěma směry. Zabývá se historií ekonomického myšlení a také novou disciplínou ekonomické filozofie. Pokud zůstaneme ve sféře ekonomického myšlení, tak je nutné vzpomenout knihu *Petite histoire des grandes doctrines économiques*, která se poprvé objevila v roce 1944⁷².

⁷² Pierre Dieterlen, Daniel Villey, Maurice Byé. *Revue économique*, 1968, č. 4, s. 561-562

5. TEORIE ZA BRANAMI UNIVERZIT

Z předchozích kapitol je jasné, že liberálové a ekonomové sociologické koncepce hráli nejvýznamnější roli po roce 1945. Primárně však v prostředí francouzských univerzit. Někteří z nich sice přijali okrajově marginalistickou teorii, ale nijak nepřispěli k jejímu rozvoji. Odmítnutí Keynesovy obecné teorie však bylo trvalé. Shrňme tedy, že proudy marginalismu a keynesiánství nezaznamenaly žádný vývoj na univerzitách. Rozvíjely se mimo univerzitní prostředí. Neomarginalismus rozvíjeli hlavně žáci Clémenta Colsona a ekonomičtí inženýři.

5.1. Neomarginalističtí ekonomové

Neomarginalistické teorie se rozvíjely hlavně na vysokých školách s praktickým zaměřením, tzv. *Écoles*. Dále pak ve státní správě anebo ve velkých firmách. Hlavními představiteli jsou **Maurice Allais** a následovníci **Clémenta Colsona**.

Žáky Clémenta Colsona a následovníky jeho teoretické koncepce byli **René Roy** a **François Divisia**. René Roy osvětlil povahu vztahů, které existují mezi variacemi ceny a důchodu a variacemi optimální spotřeby. Stál v čele časopisu o ekonometrii *Cahiers du séminaire d'économétrie*. Aktivně také podporoval matematickou ekonomii ve Francii. François Divisia se zabývá makroekonomickým modelem, ve kterém popisuje ekonomické oběhy díky, kterým chápeme fungování kapitálových trhů a bankovního sektoru. Zastává matematickou analýzu. Divisia se podílel na založení Laboratoře ekonometrie⁷³. Divisiův model je podle Areny zajímavý z pohledu přístupu k měnové mase, úroku a zaměstnanosti. Zároveň je tento model alternativou k modelu představenému Keynesem v Obecné teorii⁷⁴.

⁷³ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁷⁴ Tamtéž str.992

Marcel Boiteux přispěl do sektoru veřejné ekonomiky. Navrhuje nový přístup k řízení veřejných monopolů, které podléhají určitému rozpočtu. Chce definovat pravidla řízení monopolů, které musí udržovat vyvážený rozpočet⁷⁵.

Gérard Debreu byl žákem Maurice Allaise a jeho práce z velké části vyšla ve Spojených státech amerických. Ve sledovaném období po roce 1945 začínal Debreu publikovat své první práce⁷⁶. Debreu získal matematické vzdělání a byl ovlivněn svými univerzitními profesory a hlavně knihou Maurice Allaise *A la recherche d'une discipline économique*⁷⁷. Debreu však nešel ve stopách svého učitele. Ve své slavné knize *Théorie de la valeur*⁷⁸ z roku 1954, přebírá autor analytický rámec, který užíval i Allais v roce 1943. Debreu předvádí existenci rovnováhy a dává základ dvěma teorémům. Vyhýbá se však většímu propracování problematiky ekonomické stability, kterou více rozpracovával právě Allais.

Debreu náleží ke skupině ekonomů, jež ovládali matematiku. Hodně se toho naučil z teorie her, hlavně z matematických nástroj využívaných v tomto přístupu. Debreu měl vliv na francouzskou tradici v oblasti ekonomických měření zisku a nákladů. Byl znepokojený i tím, že matematika je tak vzdálená reálnému světu. Chtěl, aby se stala méně abstraktní vědou. Debreu hostoval na mnoha světových univerzitách a dostal nabídku na výzkumnou pozici v Chicagu, kde poté působil⁷⁹.

Edmond Malinvaud svým modelem akumulace kapitálu nahradil walrasovskou teorii kapitalizace v kontextu ekonomiky, kde existuje soukromé vlastnictví. I když je jeho přístup originální, stále nese stopy po tradičním pojetí Ricarda a Walrase⁸⁰. Malinvaud přidává faktor času do modelu obecné rovnováhy. Z modelu vyvozuje analýzu, díky které určí úrokovou míru a také objasňuje, že úroková míra rovna mezní produktivita faktoru kapitálu⁸¹.

⁷⁵ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf> , (3.4.2012)

⁷⁶ JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd.Praha: Academia, 1994. 807s.

⁷⁷ Výzkum ekonomické disciplíny. ALLAIS, Maurice. *A la recherche d'une discipline économique*.Ateliers Industria, 1943

⁷⁸ Teorie hodnoty

⁷⁹ ARROW, Kenneth. Gérard Debreu. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 9/2011, č.3

⁸⁰ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁸¹ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf> , (3.4.2012)

„Teoretická analýza mě přirozeně přivedla k aplikacím a studium konkrétních problémů mě zase vedlo k přemýšlení o teoretických základech⁸².“

5.2. Maurice Allais

V následující kapitole se zaměříme na život a dílo významného francouzského ekonoma. Maurice Allais je mnohdy zastiňován slavnějším Paulem Samuelsonem, který publikoval ve stejné době. Maurice Allais je opomíjen, ale je zásadní osobností světové ekonomické teorie i aplikované ekonomie. Měl významný vliv na utváření svébytné ekonomické teorie ve Francii. Nobelovu cenu za ekonomii získal až v roce 1988, což působí úsměvně vzhledem k tomu, že mezi hlavními důvody k jejímu udělení byla práce z roku 1943.

Maurice Allais se narodil 31. května 1911 v Paříži a vysokoškolská studia absolvoval na dodnes nevýznamnějším vzdělávacím středisku technického zaměření *École Polytechnique*. Již v průběhu druhé světové války se zabýval možnou poválečnou situací a chtěl vytvořit základy nového hospodaření. Tvrdí tedy, že k práci ekonoma ho nepřivedlo vzdělání, ale právě okolnosti doby. Dle vlastních slov nakoupil bez rozmyslu veškeré dostupné knihy slavných ekonomů a po důkladném studiu, za pouhých několik měsíců vznikla jeho první velká práce s názvem *A la recherche d'une discipline économique*). „Nevýhodou je, že publikuje v průběhu druhé světové války a jeho celoživotním handicapem se stal i fakt, že publikuje pouze ve francouzštině.“⁸³ Paul Samuelson dokonce prohlásil, že kdyby byly Allaisovy práce přeloženy do angličtiny, generace ekonomické teorie by nabrala jiný směr.⁸⁴ Například *A la recherche d'une discipline économique* nebyla nikdy přeložena do angličtiny.

A la recherche d'une discipline économique je publikace, která se soustředila hlavně na téma rovnováhy ekonomiky a maximální efektivity ekonomiky. Celá studie se dále zabývá sestavením modelu ekonomické rovnováhy, analýzy stability

⁸² JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. 807s.

⁸³ DOSTALER, Gilles. Maurice Allais, précurseur méconnue et libéral hétérodoxe. *Alternatives économique*, 2006, č. 252. Dostupné online z: http://www.alternatives-economiques.fr/maurice-allais--precurseur-meconnu-_fr_art_205_24186.html, (9.2.2012)

⁸⁴ Maurice Allais. *The Telegraph*. 11.10.2010. Dostupné online z: <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/finance-obituaries/8056996/Maurice-Allais.html>, (9.2.2012)

a optimální rovnováhy ekonomiky⁸⁵. Allaisova tvrzení vyvrací klasický model Leóna Walrasa o tržní ekonomice. Allais zakládá teorii ekonomického vývoje, všeobecné rovnováhy, maximální efektivnosti a základů ekonomické kalkulace na svém pojmu z roku 1943, tedy pojmu rozdělitelného přebytku a na nových modelech tržní ekonomiky⁸⁶. Allaisův nový přístup prezentuje ekonomickou realitu, kde se ekonomická dynamika zakládá na vyhledávání, realizaci a rozdělování přebytku. Tento přístup specifikuje podmínky, za kterých je možné dosáhnout situací maximální efektivnosti. „*Obecná ekonomická rovnováha a maximální efektivnost nastávají, když už neexistuje žádný realizovatelný přebytek.*“⁸⁷. Dá se říct, že tato teorie zobecňuje marginální analýzu 19. století. Syntézou marginalistického přístupu a walrasovského přístupu vznikl nový přístup Allaisův, jež byl předložen již v práci z roku 1943. Díky novému Allaisovu přístupu lépe chápeme význam fungování ekonomiky z pohledu řízení i přerozdělování. Teorie je vhodná jak pro analyzování národních ekonomik, tak pro analýzu mezinárodní situace.⁸⁸

Britský ekonom John Hicks vzpomíná na svou první cestu do poválečné Francie, kdy se dostal na Allaisovu přednášku, která se konala v podkroví domu. Všichni účastníci měli na hlavách svítilny pro horníky. Maurice Allais přednášel o tom zda-li by úroková míra měla být rovna 0% v případě nerostoucí ekonomiky.⁸⁹ Tento fakt měl být předzvěstí jeho druhé velké práce nazvané *Économie et Intérêt*⁹⁰, ve které vyvinul syntetickou teorii úroku, ceny a měny. Vysvětluje fakt, že existence transakčních nákladů osvětluje proč ekonomické subjekty disponují více měnou než cennými papíry. Allaisova publikace může působit jako kritika a zároveň i reakce na Keynesovo dílo⁹¹.

Maurice Allais za svůj dlouhý život vytvořil obsáhlé dílo, které má v sobě určitou kontinuitu. Zajímal se hlavně o obecný model ekonomické rovnováhy. Maurice Allais tvrdí, že je možné dosáhnout etických i ekonomických cílů (vyžadovaných

⁸⁵ BERAUD, Alain. *Le Traité d'économie pure, la contribution fondatrice*. Université de Cergy-Pontoise, THEMA, F-95000 Cergy-Pontoise.

⁸⁶ JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. s. 619-641

⁸⁷ Tamtéž s.632

⁸⁸ Tamtéž s. 634

⁸⁹ Maurice Allais. *The Telegraph*. 11.10.2010. Dostupné online z:

<http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/finance-obituaries/8056996/Maurice-Allais.html>, (9.2.2012)

⁹⁰ Economie a úrok. ALLAIS, Maurice. *Economie et Intérêt*. Librairie des publications officielles.1947

⁹¹ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.990

soudobou společností), ale jenom tehdy pokud reformujeme institucionální rámec, ve němž ekonomiky působí. Podmínky a principy takovéto reformy se pokusil Allais specifikovat na poli aplikované ekonomie. Maurice Allais zemřel 9. října 2010. „*Věda může opravdu dosahovat pokroku právě jen neustálým zpochybňováním zavedených pravd.*“⁹²

5.3. Následovníci keynesiánského myšlení

Sám o sobě keynesiánský směr ve Francii neexistuje, ale právě po druhé světové válce pociťuje ekonomická komunita aspoň jeho účinek. Minimálně na úrovni rozličných debat. Keynesovy teorie vyvolaly po celém světě různorodé ohlasy a jinak tomu ani nebylo ve Francii. V předcházejících kapitolách jsme již dostatečně pojednali o kritikách keynesovské teorie. Je tedy čas zdůraznit i ty ekonomy, kteří přispěli k rozvoji teorie a neměli k ní vyloženě nepřátelský přístup. **Alain Barrère** napsal pedagogické dílo vysvětlující keynesiánskou teorii. V rámci Kongresu francouzsky mluvících ekonomů přednáší o příspěvku Paula Lamberta nebo Henri Guittona jejichž práce obsahují keynesiánský přístup. **Jacques Lecaillon** se zajímá o cenovou stabilitu při plné zaměstnanosti v Keynesově teorii. Důležitou roli by podle něj mohla hrát elasticita cen.⁹³

Po publikaci *Obecné teorie* se objevilo několik prací, které byly inspirovány Keynesem. Zejména díla Cleménta Grusona a Alaine Barrère. Keynesovu práci zkoumají ze specifického hlediska. Keynesova analýza je z jejich pohledu sporná, ale autor si zaslouží uznání za to, že se zaměřil na ekonomický problém růstu a dále na předmět ekonomické politiky, a to na ekonomický růst založený na státem vědomě řízené ekonomice.⁹⁴

⁹² JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. 807s.

⁹³ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.969-1007

⁹⁴ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>

5.4. Aplikovaná ekonomie

Tato kapitola představí hlavní tendence ekonomické teorie v aplikované ekonomice. Ekonomické myšlení, respektive ekonomická teorie slouží k aplikaci na reálné ekonomické vztahy a problémy. Ve Francii jsou základem v aplikované ekonomii reakce na teorii her. Francouzským přístupem je pak hospodářská politika indikativního plánování obsahující radikální změnu v hospodaření země. Tato kapitola obsahuje i zmínku o studiu národního hospodářství.

Teorie her

Přednáška **Geogese Th. Guibaulda** v průběhu Konference francouzsky mluvících ekonomů v roce 1954 zaměřila pozornost na teorii her von Neumanna a Morgensterna.. Guilbaud prezentuje hlavně ekonomické problémy, které teorie her vyjasňuje. Po vystoupení Guilbauda nastává debata, které se neúčastní pouze ekonomové sociologické a realistické koncepce, protože nemají dostatečné technické vzdělání a navíc předmět teorie her není ve středu jejich zájmu. Hlavními zastánci teorie her jsou Maurice Allais nebo Daniel Villey⁹⁵.

Allaisův paradox

V roce 1953 vyvinul Maurice Allais teorii rozhodování ekonomických subjektů v nejistých situacích..Je to studie o rozhodování za rizika. Zpochybňuje několik desetiletí uznávanou teorii maximalizace očekávaného užitku přednesenou Johnem von Neumannem a Oscarem Morgensternem⁹⁶. Tito dva ekonomové položili základy analýzy tržních struktur v teorii her, jež se zdá být abstraktní a statická⁹⁷. Allais založil svůj paradox na empirickém pozorování lidského chování. Proto abychom pochopili chování subjektů je důležité vzít v úvahu další ukazatele teorie užitku⁹⁸.

⁹⁵ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.993

⁹⁶ JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. 807s.

⁹⁷ HOLMAN, R. a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. 544s.

⁹⁸ COHEN, Michele, TALLON, Jean-Marc. *Décision dans le risque et l'incertain: L'apport des modèles non additifs*. 2000. s.15. Dostupné online z: <http://ces.univ-paris1.fr/membre/tallon/bilan7.pdf> (20.4.2012)

Jean Marchal bezprostředně reagoval na publikování *Teorie her* von Neumannem a Morgensternem. Po druhém vydání v roce 1952 napsal několik stran o rozvoji teorie her. Marchal ozřejmil strategický charakter chování ekonomických subjektů a za užití termínů ze strukturalistické analýzy vytvořil pokus o vědeckou analýzu lidského chování⁹⁹.

Studium možností státních zásahů do ekonomiky v oblasti cenové politiky jsou hlavně záležitostí **aplikované ekonomie**. A byly zásadní pro politickou ekonomii té doby.

Jacques Rueff byl podle slov Charlese de Gaulle opravdovým umělcem ve světě financí¹⁰⁰. Sám sebe označoval jako neoliberala nebo sociálního liberála, tak aby se odloučil od vzoru liberála 19. století. Jeho neoliberalismus je filozofií, ve které je svoboda privilegium obdržným po těžké práci a je vždy v ohrožení. Pouze vývoj institucionálního rámce může člověka osvobodit. Je také jedním z ekonomů, kteří byli jak teoretiky, tak úspěšnými praktiky. Jacques Rueff byl výjimkou z pravidla, protože v první polovině 20. století, nebyla ekonomie uznávána jako exaktní věda. Rueff vysvětloval, že ani obecná teorie, ani obecný model nejsou tak zásadní jako vytvoření řešení, které budou aplikovatelné na realitu. Pokud současná teorie selže při řešení problému, je třeba přijít s novou teorií. Vědecká teorie je považována za správnou jedině když umožňuje předpovídat další vývoj¹⁰¹. Ve sledovaném období po roce 1945 vystupuje do popředí koncept Rueffova plánu, jež vyvedl Francii z měnových potíží. Jeho plán se stal jedním z nástrojů třetího indikativního plánu ve Francii. Z předcházející kapitoly vyplývá, že Jacques Rueff se zabýval hlavně problematikou měny. V předmluvě k třetímu vydání *Revue économique* v roce 1950 píše ekonom **Émile James**, že často převládá názor, že evropské měny se zotavily po druhé světové válce mnohem rychleji než po první světové válce. Pravdou je, že žádná z evropských měn ještě nebyla vyléčena¹⁰². Po druhé světové válce připravil

⁹⁹ LECAILLON, Jacques. Hommage à Jean Marchal : Regards sur l'œuvre de Jean Marchal. *Revue économique*, 1997, č.4, str.781-804

¹⁰⁰ „un poete de finance

¹⁰¹ MUELLER, John, D. Jacques Rueff: Political Economist for the 21st Century? *The LBMC Report*, 28. února 2000. Dostupné online z: <http://www.thegoldstandardnow.org/the-lehrman-gold-standard-articles/74-jacques-rueff-political-economist-for-the-21st-century>, (29.3.2012)

¹⁰² JAMES, Emile. Introduction. *Revue économique*, 1950, č. 3, str. 257-258. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1950_num_1_3_406759 (30.3.2012)

Jacques Rueff plán pro inflaci zničenou Francií. K jeho realizaci však dostal prostor až po nástupu Charlese de Gaulla do prezidentského úřadu v roce 1958. Rueffův plán¹⁰³ zavedl paušální opatření, která vedla k vyrovnání státního rozpočtu. Konkrétní opatření sestávala například ze zeštíhlení úřednického aparátu, zrušení důchodu pro válečné veterány, podpory zahraničního obchodu. Francouzský frank byl po své devalvaci opět směnitelný a jeho hodnota odpovídala stu starých franků. Jacques Rueff sliboval, že do několika týdnů po zavedení opatření nastane rovnováha v platební bilanci. Rueffův plán byl radikální a i de Gaulle se bál, že pokud nevyjde, bude to mít pro zemi nepředstavitelně negativní následky. Rueff si byl jistý a de Gaulle plán podpořil, mimo jiné i proto, že mu přišel srozumitelný, horlivý a zároveň odvážný a ambiciózní. Rueffův plán fungoval. Nezaměstnanost zůstala na 1% a ekonomika rostla bez zvyšování cen¹⁰⁴.

Indikativní plánování a první plán

Směr indikativního plánování přísluší k sociologickému směru v ekonomii, který se vyvinul ve Francii po druhé světové válce a je o něm podrobně pojednáno ve třetí kapitole. Indikativní plánování je aplikací ekonomicko-sociologických poznatků na hospodářství státu. Národní hospodářství je také ekonomickou strukturou tvořenou ekonomickými vztahy, které jsou vzájemně propojené, a proto by mělo být řízeno státem. Milan Sojka používá ve své knize pojem **státní dirigismus**. Stát je dirigentem orchestru, tedy různých zájmů sociálních skupin. Nástrojem sladování zájmů různých skupin se mělo stát právě indikativní plánování. Tento styl řízení hospodářství nesmí být zaměňován například s pětiletkovými plány. Indikativní plán má povahu doporučení pro soukromé subjekty, závazný je pro státní sektor. Zastánci indikativního plánování se distancovali od sovětského centralizovaného typu ekonomického řízení státu. První indikativní plán byl uveden do praxe v roce 1947¹⁰⁵. Nevyhnutelným krokem pro zavedení indikativního plánování bylo znárodnění (některých) bankovních,

¹⁰³ Respektive Pinayův-Rueffův plán. Antoine Pinay byl ministerským předsedou, Rueff byl „pouze“ členem komise pověřené řešením hospodářské situace Francie.

¹⁰⁴ MUELLER, John, D. *Jacques Rueff: Political Economist for the 21st Century?* [online] [cit. 4. 4 .2012] Dostupné online z: <http://www.eppc.org/publications/pubID.2261/pub_detail.asp>

¹⁰⁵ SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 362 (s.542). ISBN 978-80-87109-21-2

dopravních i energetických institucí. První Monettův plán z roku 1947 fungoval i díky finanční podpoře Marshallova plánu. Zaměřil se hlavně na průmyslový sektor hospodářství, konkrétně na energetiku a produkci oceli¹⁰⁶. V roce 1946 byl založen Generální komisariát pro plánování a jeho hlavním posláním byla koordinace vládní politiky a dále také návrh a realizace hospodářského plánu¹⁰⁷.

Další oblastí ve studiu hospodářství státu jsou práce o národním důchodu. V roce 1947 byl zahájen Monnetův plán a také založena komise pro plnění Plánu ministerstva financí. Zpoždění za anglofonním světem bylo opět značné, ale Francouzi tentokrát nelenili s překlady soudobých významných prací do francouzštiny. Jednalo se hlavně překlady prací Johna R. Hickse nebo Arthura C. Pigoua. Díky přeloženým informacím se francouzská ekonomická komunita rychle zapojila do debaty a metodách v oblasti národního důchodu. K tématu významně přispěl zejména François Perroux v knihách *Le revenu national*¹⁰⁸ anebo *Les comptes de la nation*¹⁰⁹. V roce 1948 byl vytvořen Hlavní výbor pro otázky národního důchodu. Díky práci vznikl sborník, ve kterém byly vysvětleny zjednodušené metody výpočtu ekonomických veličin.¹¹⁰

Americký ekonom Wasilij Leontief zpracoval v padesátých letech 20. století tabulky, které zachycovaly tok peněžních prostředků mezi sektory americké ekonomiky. Díky tabulce bylo viditelné jak je přerozdělován národní důchod. Systém input-output byl využíván i ve Francii. Skupina Clauda Grusona vylepšila Leonfiefův model¹¹¹. Francouzský systém má makroekonomickou povahu a posuzuje tok peněžních prostředků z globálního hlediska. V roce 1950 byla sestavena komise expertů ve složení Jacques Dumontier, Clément Gruson, a P. Uri. Gruson po výzkumu představuje účetní systém určený k položení základů národního účetnictví. Gruson přikládal velký důraz

¹⁰⁶ NACHTMANOVÁ, Marta. *Indikativní plánování ve Francii (a jeho vliv na institucionalizaci EU)*. Diplomová práce, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií Univerzity Karlovy v Praze. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2003.

¹⁰⁷ FUROVÁ, Lenka. *Hospodářská politika poválečné Francie*. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra ekonomie. Masarykova univerzita. 2009

¹⁰⁸ Národní důchod. François Perroux. Paris, Presses Universitaire, 1947

¹⁰⁹ Národní účetnictví. François Perroux. Paris, 1949

¹¹⁰ JAMES, Émile. *Dějiny ekonomického myšlení 20. Století*. Praha: Academia. 1968. Str. 284-285

¹¹¹ Tamtéž, str-288-290

na činnost banky jako prostředku řízení ekonomiky, protože banky poskytují měnové mase pružnost¹¹².

¹¹² PROU, Charles. Vers un budget économique français. *Revue économique*, 1951, č. 2. Str. 149-173. Dostupné z http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1951_num_2_2_406817

6. ČASOPISY A UNIVERZITY

Francouzské ekonomické myšlení, respektive jakékoliv ekonomické myšlení a výzkum by nebyly možné bez neustálé živé debaty mezi ekonomy. Platformou pro dialog je přirozeně univerzitní prostředí, ale nejenom ono přispívá k animaci myšlenek. Ve Francii vychází dodnes několik ekonomických časopisů, které datují svůj vznik právě do období druhé poloviny dvacátého století. Samotný výčet setkání ekonomů v průběhu konferencí i tvoření jejich vlastních neformálních skupin by vydal na samostatnou práci. V neposlední řadě existují instituce, které vznikaly primárně pro potřeby hospodářské politiky státu. V následující kapitole je uveden přehled těch nejvýraznějších činitelů francouzského ekonomického dialogu po roce 1945.

6.1. Vysoké školy a ekonomie

Výuka ekonomie na vysokých školách ve Francii byla opožděná oproti jiným zemím. Vůbec první post *Chaire d'enseignement*¹¹³ politické ekonomiky byl vytvořen v roce 1820 na Konzervatoři umění a řemesla a byl svěřen Jean-Baptiste Sayovi. Velké francouzské univerzity se pomalu otvíraly ekonomické disciplíně od roku 1864, kdy byla tato věda vyučována na právnické fakultě v Paříži. V období před a po druhé světové válce existovala tedy výuka ekonomie pouze jenom jako doplněk k právním vědám. Ekonomické kurzy se objevily pouze jako obecné úvody do problematiky v prvních letech studia, v doktorském studiu existovalo pouze pár specializovaných kurzů. Praktický výzkum skoro vůbec neexistoval¹¹⁴. Ekonomická věda se musela nejdříve zbavit závislosti na ostatních vědách. Jinak by nebylo možné, aby se stala samostatnou disciplínou. Zároveň však bylo nutné, aby ekonomie v Francii nezůstala příliš pozadu za zahraničním výzkumem. V padesátých letech však nastal převrat v univerzitním prostředí. V roce 1957 se právnické fakulty přejmenovaly na fakulty práva a ekonomie. Samotný bakalářský program pro ekonomickou vědou vznikl v roce

¹¹³ Překl.: *Univerzitní katedra* = výraz pro katedru i pracovníka katedry, cílem je rozvíjet akademický výzkum a aplikovat výsledky na praktickou problematiku, rozvíjet inovativní studijní programy pro daný ekonomický sektor. Zdroj: <http://www.fondation-telecom.org/page/notre-action-5/les-chaire-d-enseignement-et-de-recherche-21/>

¹¹⁴ LECAILLON, Jacques. Hommage à Jean Marchal : Regards sur l'oeuvre de Jean Marchal. *Revue économique*, 1997, č.4, s.781-804

1959. Až na konci 60. let 20. století vznikly specializovaná výzkumná pracoviště pro ekonomii, která byla už jasně oddělena od práva. François Perroux se nechal slyšet, že vědecký výzkum v oblasti ekonomie je ve Francii velice pozadu. Vyučování na vysokých školách se stalo spíše doménou matematiků a abstraktních ekonomů anebo matematických inženýrů (zvláště v případě tzv. *Écoles*)¹¹⁵.

Pokud mluvíme o tzv. *Université française*¹¹⁶ rozumíme tím vědeckou komunitu, ve které je výzkum úzce propojen se specializovanou výukou na vysoké úrovni¹¹⁷.

Institut aplikovaných ekonomických věd (ISEA¹¹⁸) byl založený Françoisem Perroux po druhé světové válce a hrál důležitou úlohu v ekonomickém výzkumu ve Francii¹¹⁹. Na institut hned po druhé světové válce Perroux zve nejvýznamnější ekonomy své doby, ať už z Francie nebo ze zahraničí. Výzkumná práce Institutu přispěla více než kterýkoliv jiná k obnovení ekonomické vědy ve Francii.

Všechny zmíněné studie jsou na konci padesátých let ve Francii vnímány jako velké bohatství. Již od konce druhé světové války bylo ve Francii tradicí přiznávat anglofonnímu ekonomickému myšlení převahu. Bylo tedy povzbuzující si myslet, že zpoždění zapříčiněné válkou už neexistovalo. Bez pochyby to pramení z řady úsilí, ať už jednotlivého či skupinového. Ale nikdo nezpochybňuje, že práce Institutu aplikované ekonomie měly prvotní důležitost a, že přispěly více než kterékoliv jiné k obnovení ekonomické vědy ve Francii¹²⁰.

Ecole Polytechnique je přes dvě stě let jedním z nejprestižnějších vzdělávacích zařízení ve Francii v oblasti vědy a techniky. K její obnově přispěl po druhé světové válce například François Divisia¹²¹. Záměrem Ecole Polytechnique je vzdělávat studenty tak, aby byli schopni tvořit inovativní projekty na co nejvyšší možné úrovni. Ecole Polytechnique je součástí francouzského systému tzv. *Grandes Ecoles*, kde je

¹¹⁵ CLERC, Denis. L'enseignement de l'économie en France. *Nouvelles Fondations*, 2006, č.2, s. 76-82

¹¹⁶ Francouzská univerzita

¹¹⁷ JOURDE, Pierre. Ce qui tue l'Université française. *Le Monde diplomatique*, 9/2003, dostupné z <http://www.monde-diplomatique.fr/2003/09/JOURDE/10496>

¹¹⁸ V originále: Institut de la science économique appliquée

¹¹⁹ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>

¹²⁰ ZARKA, Claude. Cahiers de l'Institut de science économique appliquée. *Revue économique*, 1959, č. 1, s. 148-151

¹²¹ ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č. 5, s.992

přijato ročně jen několik stovek uchazečů, kteří se účastnili přípravných kurzů¹²². Tento typ škol se po osvobození Francie dává do služeb svého národa. Vědecký výzkum se rozvíjí a výuka se přizpůsobuje novým potřebám společnosti¹²³. Na této instituci vystudovalo nebo vyučovalo několik ekonomů, kteří jsou součástí této práce.

6.2. Časopisy

Nedílnou součástí ekonomického myšlení jsou časopisy. Právě časopisecká publikační činnost dovolila ekonomům vyjadřovat se k nově vycházejícím monografiím. Stránky časopisů sloužily k jejich rozsáhlým úvahám. V následující kapitole se budu zabývat vybranými publikacemi, které nejvýznamněji přispěly k francouzskému ekonomickému myšlení po roce 1945.

Cahiers de l'Institut de la science économique appliquée

Cahiers de l'Institut de la science économique appliquée¹²⁴ vycházely od roku 1944 a založil je François Perroux. V publikaci vycházely poznatky z výzkumu vedených Perrouxem. Většina témat se věnuje aktivitě mladých francouzských vědců, i těch zahraničních vědců, kteří přišli na Perrouxův institut studovat. Sešity¹²⁵ vycházely do roku 1966 s vycházely v sériích označených písmeny.

V průběhu prvních let vydávání časopisu se týmy výzkumníků zaměřily hlavně na tři oblasti. Pod společným vedením Maurice Byé a Françoise Perrouxe, publikace *Cahiers* série A představila mezinárodní měnové plány a zspecifikovala obsah termínu mezinárodních investic, který spadá do neoklasické analýzy, a kterou Perroux kritizoval ve své knize *Le Plan Marshall ou l'Europe nécessaire au monde* (1948)¹²⁶. Vydání série B se zabývala příbuznostmi v odměňování práce a ve mzdové politice, série C zase

¹²² *Grandes Ecoles in France*. 2012. Dostupné online z: <http://www.french-property.com/guides/france/public-services/higher-education/grandes-ecoles/>, (12.4.2012)

¹²³ *École Polytechnique*. 2012. Dostupné online z: <http://www.polytechnique.edu/accueil/l-ecole-polytechnique/histoire-et-patrimoine/les-grandes-periodes/les-grandes-periodes-de-l-histoire-de-l-ecole-11176.kjsp?RH=1255945431851> (12.4.2012)

¹²⁴ Časopis Institutu aplikované ekonomické vědy

¹²⁵ Překlad francouzského *Cahiers*

¹²⁶ PERROUX, François. *Le plan Marshall: ou, l'Europe nécessaire au monde*. Paris: Librairie de Médicis, 1948, s. 222

sociálním zabezpečením. Konečně, mezi léty 1946-1949, vychází *Cahiers* série D, které jsou věnované představení a kritice anglofonních prací a výzkumu o metodách hospodaření státu. Ekonomický růst a pokrok, který profesor Perroux zvolil jako téma analýzy pro své studenty doktorandského studia v letech 1950-1951 tvoří základní téma, které bylo publikováno v pracích vydaných v sérii D (číslo 7 a 9), F, G a I. Perličkou je, že první zpracování Perrouxovy teorie pólů rozvoje se objevily právě v *Cahiers de l'Institut de la science économique appliquée*. Ještě zmíníme příspěvky z roku 1957 věnované efektu při rozhodování o mzdě a teoretickým grafům o mezinárodním obchodu. Celé speciální číslo pojednávalo o Marshallovu plánu¹²⁷ anebo vývoji národního důchodu¹²⁸. Série F je velice bohatá na kvalitní studie. Například studie: *Stupeň rozvoje, Politika růstu*, zejména pak *Velká mezinárodní jednota* v druhém čísle. Této studii přiznáváme velkou důležitost v teorii ekonomických mezinárodních vztahů¹²⁹.

Révue économique¹³⁰

Časopis *Revue économique* byl založen v roce 1950¹³¹ při sekci vysoké školy *École Pratique des Hautes Études*, skupinou pedagogů z katedry práva a filozofie a dále z institutu *Collège de France*, kde se vyučují společenskovední obory. Od té doby *Revue économique* přizpůsobila svou strukturu a obsah tak, aby byla schopna sledovat vývoj ekonomické vědy. *Revue économique* má za cíl publikovat původní práce ze všech oblastí ekonomického výzkumu: teoretického i empirického¹³².

Založení *Revue Économique* je také vyjádřením přání znovu navázat na pozitivismus v ekonomii. Časopis se velice rychle stal jedním z nejdůležitějších

¹²⁷ Série D, č. 9

¹²⁸ Série A, č.10

¹²⁹ ZARKA, Claude. Cahiers de l'Institut de science économique appliquée. *Revue économique*, 1959, č. 1, s. 148-151

¹³⁰ Ekonomická revue, překlad z francouzštiny

¹³¹ Vychází dodnes, REVUE ÉCONOMIQUE. Dostupné online z: <http://www.revue-economique.fr>, (2.4.2012)

¹³² REVUE ÉCONOMIQUE. 2012. *La revue*. Dostupné online z: <http://www.revue-economique.fr/index.php?identifiant=la-revue>, (30.3.2012)

ve francouzském akademickém prostředí. Albert Aftalion figuruje mezi jeho zakladateli po boku historiků jako Braudel a Labrousse¹³³.

Pokud máme charakterizovat časopis *Revue économique* slovy samotné redakce, nahlédneme do úvodníku prvního vydání z roku 1950. K jeho sepsání byl přizván ekonom **Albert Aftalion**. Píše, že ekonomická věda je tak rozsáhlá, že se ji ve Francii věnuje více periodik. *Revue économique* otevírá dveře všem tendencím, vědním či metodologickým, ať už v rovině teoretické, čistě vědecké, doktrinní nebo politicko-ekonomické. Bez vyloučení jakékoliv tendence, bude *Revue économique* nakloněna hlavně novinkám.

„Teoretické studie budou po boku statistickým studiím, studie matematické po boku studiím historickým“¹³⁴.

Myšlenka redakce jako celku je parafrázována následovně. I když není velká potřeba další ekonomické revue, *Revue économique* chce přinést pokrok v teorii, metodologii i pozorování. Chtěli bychom, aby naše revue sledovala aktuální dění. Myslíme si, že je třeba vynaložit úsilí, aby francouzské ekonomické myšlení dostalo příležitost potvrdit svou svébytnou pozici. Naším cílem je vytvořit prostor pro výměnu názorů¹³⁵.

V každém roce vyšlo šest čísel¹³⁶ Každý číslo série se nese v duchu určitého obecnějšího tématu, které je poté v jednotlivých člancích a esejích vztahováno na konkrétnější problematiku ať už francouzskou nebo zahraniční. Často jsou obecná ekonomická témata zkoumána ve francouzském prostředí a poté pro srovnání nejčastěji z v kontextu švédského, nizozemského nebo belgického prostředí. V každém vydání nechybí zamyšlení nad dobovými problémy a také recenze a komentáře k nově vydaným knihám.

Mezi nejvěrnější autory *Revue économique* řadíme mnoho významných ekonomů, kteří stejně jako François Perroux, poprvé publikovali své teorie právě

¹³³ BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870*. str.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf>

¹³⁴ AFTALION, Albert. Présentation. *Revue économique*, 1950, č.1, s.1-2

¹³⁵ *Revue économique*. 1950, č.1, s.3-4

¹³⁶ Kromě roku 1950, kdy vyšlo pět vydání.

ve studiích pro časopis. Například uvedeme Henriho Guittona, Jacquese Rueffa, Émila Jamese nebo Pierra Dieterlena.

Économie rurale

Tato publikace je dvouměsíčník a poprvé se objevil v roce 1949 prvotně pod názvem *Bulletin de la Société Française d'Economie Rurale*. Od roku 1953 je název zkrácen na *Economie Rurale*. Časopis podává zprávy z pracovních schůzek Francouzské společnosti regionální/venkovské/zemědělské ekonomiky a stejně tak původní články a bibliografické zprávy¹³⁷.

Revue d'économie politique

Revue d'Economie Politique publikuje vědecké články z oblasti ekonomické analýzy ve francouzštině nebo v angličtině. Kromě těchto článků, dále vydává zhodnocení a eseje, které shrnují vývoj v ekonomické analýze. Revue vychází od roku 1887 až dodnes doprovází vývoj a změny v ekonomické analýze svými články. Revue má důležitou úlohu při šíření výsledků francouzského i zahraničního výzkumu¹³⁸.

Cahiers du Séminaire d'Économétrie

Vycházely od roku 1951 do roku 1985. První vydání pod vedením René Roye obsahovalo pět studií. Sešity poskytovaly příspěvky několika mladých a nadějných členů francouzské školy ekonomů a ekonometrů. Jedním z prvních autorů byl G. Th. Guilbaud. Mnoho kvalitních prací se zaměřilo na studium ekonomického cyklu¹³⁹. Další vydání se věnovalo velkým problémům ekonometrie jako například

¹³⁷ *Présentation*. *Economie rurale*. 2012. Dostupné online z : <http://economierurale.revues.org/index2349.html>, (2.4.2012).

¹³⁸ *A propos de Revue d'économie politique*. Cairn Info. Dostupné online z: <http://www.cairn.info/en-savoir-plus-sur-la-revue-d-economie-politique.htm>, (2.4.2012)

¹³⁹ SOLOW, Robert. *Cahiers du Séminaire de l'Économétrie*. *Journal of the American Statistical Association*, 1952, č. 260, s 968-970. Dostupné online z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2280792?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=47698880587987>, (24.3.2012)

požadavek zavedení studijního oboru ekonometrie. Vzpomíná se i na Edmunda Malinvauda, který se zasloužil o šíření ekonometrického studia ve Francii¹⁴⁰. Obecně můžeme říct, že časopis se zaměřoval na ekonomy, kteří rozuměli matematickému jazyku. Časopis byl otevřený i příspěvkům zahraničních autorů.

¹⁴⁰ GUITTON, Henri. Cahiers du Séminaire d'économetrie publiés sous la direction de René Roy. *Revue économique*, 1959, č. 1, str. 138-139. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1959_num_10_1_407346_t1_0138_0000_001 (2.3.2012)

ZÁVĚR

V této práci autorka zkoumala vývoj francouzského ekonomického myšlení po roce 1945, které rozhodně existovalo, i když se veřejně diskutovalo o možné krizi ekonomického myšlení. Práce představila ucelený obraz dobových ekonomických tendencí a může být zdrojem pro širší rozpracování jednotlivých kapitol do samostatných prací.

Práce se po obecném historicko-ekonomickém úvodu zabývá krizí francouzského ekonomického myšlení a startuje tak zajímavý vývoj myšlení v druhé polovině 20. století. Francouzská ekonomická teorie je poznamenána několika typickými rysy mezi něž patří zejména radikalismus, individualismus a také tendence k národnímu ekonomickému učení.

Následující kapitoly jsou důkazem živého dialogu skrze různé ekonomické tendence od tradiční francouzské školy klasiků až po směr sociologie v ekonomii, který postavil do středu svého zájmu člověka. Práce neměla za cíl detailně popsat každé dílo a život ekonoma, který působil ve výzkumu po roce 1945. Cílem bylo nastínit ekonomické směry a zasadit je dobového kontextu. Do popředí vystupuje fakt, že mnozí ekonomové působili ve více směrech. Například François Perroux je zařazen v sociologickém směru ekonomie, ale významně se zasadil i o šíření keynesiánského myšlení ve Francii. Některé jeho příspěvky se řadí k neoklasické ekonomii

Oblast aplikované ekonomie je přímým důsledkem rozvoje francouzského ekonomického myšlení. Tato práce uvádí několik případů, kdy byla teoretická koncepce francouzského ekonomického myšlení aplikovaná v reálných podmínkách. Teoretické koncepce podléhaly i změnám v důsledku nové ekonomické reality druhé poloviny 20. století.

Závěrečná část práce se věnuje prostředí francouzských univerzit. Pro frankofonní čtenáře je zajímavé porovnání různých akademických pracovišť, tak jak fungovaly po druhé světové válce. Část poslední kapitoly se zabývá dobovými ekonomickými časopisy, jež byly mimo jiné i jedním z hlavních zdrojů práce. Právě tyto ekonomické revue nejlépe popisují dobové prostředí a můžeme z nich vyvodit obraz doby po roce 1945.

RESUMÉ

Ce mémoire s'occupe des mouvements de la pensée économique en France après 1945. Grâce à ce recherche je confirme l'existence de la pensée elle-même. Les économistes français ont inconvénients de ne publier que en français. Alors le monde ne sait pas trop de leur théorie économique/

En France nous trouvons plusieurs mouvements économiques dont les essentielles sont l'intégration de la sociologie dans la théorie économique et puis le libéralisme. En général nous pouvons diviser le mouvements pour ceux qui se sont développés dans l'Université française et ceux de Grandes Ecoles et l'environnement hors des universités. Un chapitre s'occupe du réseau de l'économie appliquée et du façon comment les Français ont dirigé leur état après la seconde guerre mondiale. D'autre chapitre s'est consacré aux magazines économiques qui ont sortis en France et la description de la vie de la science économique aux universités françaises.

François Perroux et Maurice Allais sont deux économistes français qui sont bien passé la frontière de la pensée nationale. Leurs importance dans la théorie économique est devenue internationale. Le mémoire leur consacre deux petits chapitres.

J'ai essayé de faire l'image de la pensée économique française après 1945. Dans les conditions après la guerre j'ai trouvé une vraie pensée économique animé par plusieurs économistes signifiants. Ce mémoire peut servir comme le début pour le recherche plus vaste de cette période. Chaque mouvement peut être élaborer dans un mémoire isolé.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A propos de Revue d'économie politique. CAIRN. INFO. 2012 . Dostupné online z: <http://www.cairn.info/en-savoir-plus-sur-la-revue-d-economie-politique.htm> (2.4.2012)

AFTALION, Albert. Présentation. *Revue économique*, 1950, č.1, s.1-2. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1950_num_1_1_406728 (10.4.2012)

ARENA, Richard. Les économistes français en 1950. *Revue économique*, 2000, č.5, s. 969 – 1007. Dostupné online z : http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_2000_num_51_5_410568, (3.4.2012)

ARROW, Kenneth. Gérard Debreu. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 9/2011, č.3. Dostupné online z: <http://www.amphilsoc.org/sites/default/files/1553DebreuBio1550308.pdf> (4.4.2012)

BÉRAUD, A. STEINER, P. *France, Economics in, after 1870.* str.12. Dostupné online z: <http://www3.u-cergy.fr/beraud/palg2fr.pdf> (23.3.2012)

Cycle theory, Economic History of France. History of economic theory and thought. Dostupné online z <http://www.economictheories.org/2008/11/cycle-theory-france-economics.html>, (25.2.2012)

CLERC, Denis. L'enseignement de l'économie en France. *Nouvelles FondationS*, 2006, č.2, s. 76-82, ISBN 1951-9745 Dostupné online z: http://www.gabrielperi.fr/IMG/article_PDF/article_a549.pdf (19.3.2012)

COHEN, Michele, TALLON, Jean-Marc. *Décision dans le risque et l'incertain: L'apport des modeles non additifs.* 2000. s.15. Dostupné online z: <http://ces.univ-paris1.fr/membre/tallon/bilan7.pdf> (20.4.2012)

DIETERLEN, Pierre. La pensée économique en France depuis 1945. *Revue économique*, 1953, č.3, s. 428-435. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1953_num_4_3_406979, (14.3. 2012)

DOSTALER, Gilles. Maurice Allais, précurseur méconnue et libéral hétérodoxe. *Alternatives économique*, 2006, č. 252. Dostupné online z: http://www.alternatives-economiques.fr/maurice-allais--precurseur-meconnu-_fr_art_205_24186.html, (9.2.2012)

École Polytechnique. 2012. Dostupné online z: <http://www.polytechnique.edu/accueil/l-ecole-polytechnique/histoire-et-patrimoine/les-grandes-periodes/les-grandes-periodes-de-l-histoire-de-l-ecole-11176.kjsp?RH=1255945431851> (12.4.2012)

Economic Thought in France and Belgium, From 1870 To World War II. History of economic theory and thought. Dostupné online z: <http://www.economictheories.org/2008/11/france-economic-history.html>, (22.2:2012)

Clément Juglar. Encyklopaedia Britannica. Dostupné online z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/307658/Clement-Juglar>, (22.2.2012)

FUROVÁ, Lenka. *Hospodářská politika poválečné Francie*. Diplomová práce, Ekonomicko-správní fakulta. Katedra ekonomie. Masarykova univerzita. 2009 Dostupné online z: http://is.muni.cz/th/175001/esf_m/DP_konecna_verze_2.txt (3.4.2012)

GUITTON, Henri. Cahiers du Séminaire d'économetrie publiés sous la direction de René Roy. *Revue économique*, 1959, č. 1, str. 138-139. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1959_num_10_1_407346_t1_0138_0000_001 (2.3.2012)

Grandes Ecoles in France. 2012. Dostupné online z: <http://www.french-property.com/guides/france/public-services/higher-education/grandes-ecoles/>, (12.4.2012)

Historie evropské integrace. BUSSINES INFO.cz. Dostupné online z <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438>, (3.3.2012)

HOLMAN, R. a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. 544s. ISBN 80-7179-238-1

JAMES, Émile, A propos de L'Europe sans rivages de Francois Perroux. *Revue économique*, 1955, č.1, s. 113. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1955_num_6_1_407096 (20.3.2012)

JAMES, Émile. *Dějiny ekonomického myšlení 20. století*. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. s.514. ISBN 978-80-87109-21-2

JAMES, Émile. Introduction. *Revue économique*, 1950, č. 3, str. 257-258. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1950_num_1_3_406759 (30.3.2012)

JONÁŠ, J. a kol. *Oslava ekonomie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. s. 628. ISBN 80-200-0362-2

JOURDE, Pierre. Ce qui tue l'Université française. *Le Monde diplomatique*, 9/2003- Dostupné online z: <http://www.monde-diplomatique.fr/2003/09/JOURDE/10496> (4.4.2012)

Journal des économistes. GALLICA, Bibliothèque numérique. Dostupné online z: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb34426009k/date>, (22.2.2012)

Journée François Perroux: L'Association des Amis de François Perroux. 2008. 12s Dostupné z: http://www.iseor.com/upload/Perroux_2008/DP_perroux_8janv08-SI.pdf, (12.4.2012)

LECAILLON, Jacques. Hommage à Jean Marchal: Regards sur l'œuvre de Jean Marchal. *Revue économique*, 1997, č.4, str.781-804. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1997_num_48_4_409916, (12.3.2012)

Les présidents de la République française de 1945 à nos jours. Histoire. Dostupné online z: <http://pieric-pili.suite101.fr/les-presidents-de-la-republique-franaise-de-1944-a-aujourd'hui-a11286>, (23.3.2012)

LHOMME, Jean. Matériaux pour une théorie de la structure économique et sociale. *Revue économique*, 1954, č.6, str. 843-880. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1954_num_5_6_407081, (3.4.2012)

MARCHAL, André. *La pensée économique en France depuis 1945*. Presses Universitaires Française, Paris, 1953, str. 240

MARCHAL, André. De la dynamique des structures à la dynamique des systèmes. *Revue économique*, 1955, č. 6, str. 1-34. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1955_num_6_1_407092, (13.4.2012)

MARÉCHAL, Jean-Paul. L'héritage négligé de François Perroux. *L'Economie politique*, 2003, č.20. Dostupné online z: http://www.alternatives-economiques.fr/l-heritage-neglige-de-francois-perroux_fr_art_246_25740.html, (19.3.2012)

Maurice Allais. *The Telegraph*. 11.10.2010. Dostupné online z: <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/finance-obituaries/8056996/Maurice-Allais.html>, (9.2.2012)

MUELLER, John, D. Jacques Rueff: Political Economist for the 21st Century? *The LBMC Report*, 28. Února 2000. Dostupné online z: <http://www.thegoldstandardnow.org/the-lehrman-gold-standard-articles/74-jacques-rueff-political-economist-for-the-21st-century>, (29.3.2012)

MOUGEOT, Michel. La pensée économique française après 1945. A propos d'un ouvrage d'A. Marchal. *Revue économique*, 1989, č. 3, s.567 – 574. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1989_num_40_3_409155, (3.4.2012)

NACHTMANOVÁ, Marta. *Indikativní plánování ve Francii (a jeho vliv na institucionalizaci EU)*. Diplomová práce, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií Univerzity Karlovy v Praze. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2003. Dostupné online z: <http://ies.fsv.cuni.cz/work/index/show/id/51/lang/cs> (12.4.2012)

Pierre Dieterlen, Daniel Villey, Maurice Byé. *Revue économique*, 1968, č. 4, s. 561-562. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1968_num_19_4_407825 (13.4.2012)

Présentation. ECONOMIE RURALE. 2012 Dostupné online z: <http://economierurale.revues.org/index2349.html> (2.4.2012)

¹ PROU, Charles. Vers un budget économique français. *Revue économique*, 1951, č. 2. Str. 149-173. Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1951_num_2_2_406817 (13.4.2012)

REIX, André. *Revue Philosophique de Louvain*, 1978, č. 32, s. 512-513.

RESTA, Manlio. Sur la théorie de la structure économique. *Révue économique*. 1954, č. 5, s.896-916. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1954_num_5_6_407083 (20.3.2012)

Revue économique. 2012. La revue. Dostupné online z:<http://www.revue-economique.fr/index.php?identifiant=la-revue>, (30.3.2012)

Revue économique. 1950, č.1, str.3-4. Dostupné online z http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1950_num_1_1_406729, (15.4.2012)

RIST, Charles. *Histoire des doctrines relatives au crédit et à la monnaie depuis John Law jusqu'à nos jours*.2. vyd. Paris: Sirey, 1951, s 540

RUEFF, Jacques. Les erreurs de la Théorie générale de Lord Keynes. *Revue d'économie politique*, 1947, č. 57, Dostupné online z: <http://www.scribd.com/doc/79371785/Les-Erreurs-de-la-Theorie-generale-de-Lord-Keynes-J-Rueff-1947>, (20.3.2012)

SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. 1.vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 353-355 (s.542). ISBN 978-80-87109-21-2

Velký sociologický slovník. II. Svazek P-Z. Sociologický ústav Akademie věd ČR. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s.1627. ISBN 80-7184-310-5

ZARKA, Claude. Cahiers de l'Institut de science économique appliquée. *Revue économique*, 1959, č. 1, s. 148-151. Dostupné online z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/reco_0035-2764_1959_num_10_1_407346_t1_0148_0000_001 (15.3.2012)